

Alcedo

December 2019 Nr 2-3 Årg 41

Örkelljungabygdens Natur
– Krets av Naturskyddsföreningen –

Innehåll

Vinterns och vårens program	sid 4
Exkursioner	sid 6
Miljömål i Skåne	sid 10
Skog, gammelträ – skog för vem?	sid 12
Historien om en gråtrut	sid 20
Tjädrar anamma	sid 22
Tag Plats 2019	sid 23
Ekholm – en by med olika ansikten	sid 24
Tjäderspelet i Ekholm på 1950-talet	sid 42
Styrelsen, avgifter m.m.	sid 47

Så här i december hördes talgoxen. Som att den ville säga att snart är det vår igen. Eller var sången en erinran om det som varit. Detta nummer av Alcedo berättar om vackra Ekholm, om strävsamma människor, om öppna landskap som fortfarande finns kvar mitt i skogsbygden. Tidningen innehåller också skildringar från den gångna säsongen: nära tjäderskogen, vid sjökanten eller mitt i bebyggelsen.

Trevlig läsning!

Redaktionen

Redaktionen

Janne Johansson, Ingas väg 7, Ö. Ringarp, 286 91 Örkelljunga,
tel 0435-501 31. janne_ringarp@telia.com
Perry Vigelsbo, Lingonvägen 1, 286 36 Örkelljunga,
0435-510 58, vigelsbo@telia.com
Leif Sigbo, Bjäregatan 1, 286 31 Örkelljunga, tel 0435-522 32,
leif.sigbo@telia.com
Pär Svensson, Klockgatan 21, 286 34 Örkelljunga, 076-77544 75,
pergit@outlook.com

Nästa nummer av **Alcedo** utkommer i december 2020.

Omslagsbild framsida: Kungsfiskare (Foto: Kurt Arne Johansson)

Baksida: Vridfingersvamp (Foto: Lars Schale)

Hur blir det nu?

Har du sett på förstasidan, den har fått napp!! Sitter på en smått förtorkad gren snett över vattnet. Det är inget att ta fel på, det är ju självaste kungsfiskaren på celebret besök. Ganska många har under senare år sett denna fågel patrullera här som där längs Skogabäcken. Eller kanske den har blixtrat förbi tätt över Pinnåns vatten. Den utstöter ibland ett ganska vasst, högt läte. Då ska man ha ögonen med sig.

På ryggen av Lars Jonssons mäktiga *Fåglar i Europa* finns en färgteckning av denna smått osvenska juvel i vår fauna. *Alcedo atthis* är dess latinska namn. Men när jag för en tid sen fick se Kurt Arnes bilder av

fågeln blev jag än mer tagen. Man förstår att många blir tagna av en sådan uppenbarelse! Och man kanske anar att vårt namnval för denna tidning en gång i tiden blev just *Alcedo*.

Man brukar säga att *allt har sin tid*. Menar man något med det? Under drygt 40 år har vi försökt hålla liv i vår lilla lokala naturvårdstidning, Alcedo. Kanske till glädje för en del, kanske irriterande för andra. Att tycka till om vårt sätt att sköta naturen, miljön kan vara grannlaga. Ofta har vi bara velat vara ambassadörer för naturen, dess växter, djur. Att berätta att alla dessa arter också är en del av vår värld. Så är det ju... Men hur mycket bryr vi oss om det, vi bestämmande människor.

Alcedo-tidningen

– utkommer fr.o.m. 2020 endast en gång/år

De flesta av oss som jobbat med medlemstidningen Alcedo har varit med under mycket lång tid av tidningens historia. Det är dock svårt att hitta nya personer som vill axla "utgivansvaret", som vill arbeta vidare med vår tidning. Vi har därför bestämt oss för att *Alcedo framöver ska utkomma med endast ett nummer per år*. Vi hoppas dock att detta nytryckta nummer ska bli ett välmatat, välskrivet, välfotografat nummer - som du som medlem ska få i din hand dagarna innan jul.

Utän läsare faller ju idén med en tidning. Vi hoppas därför att du, som *enbart är prenumerant* på Alcedo-tidningen, *även fortsättningsvis vill stödja* Örkelljunga-bygdens Natur genom att betala in prenumerationskostnaden på 200 kr!! Helbetalande SNF-medlemmar får däremot som vanligt Alcedo på köpet! Ett separat programblad kommer fortsättningsvis att skickas ut vid *halvårsskiftet* till alla Alcedo-läsare.

Styrelsen i Örkelljunga-bygdens Natur

Vinterns och vårens program

- 26/12 **Torsdag. Annandag jul. Hallands Väderö.** Bjärekreten har gjort annandagen till en återkommande Väderödag och vi i vår förening behöver bara haka på. Vill du få en ordentlig nypa ny luft mitt i julhelgens stök och alla måsten så häng med denna dag! Avfärd 08.45 från Netto. Samling vid Väderöbåtarna i Torekov 09.45.
Ansvarig Eva Persson.
- 16/12 **Torsdag. Våra spindlar och deras liv! Lars Jonsson** är en av våra duktigaste kännare av djurgruppen spindlar. Vi har nog tidigare aldrig gett dessa spindlar vår uppmärksamhet, så nu är det dags. Glöm inte att boka kvällen och kom 19.00 till Utbildningscentrum för att lära dig mer. *Ansvarig Janne Johansson*
- 25/1 **Lördag. Vandring i hemmanaturen med Lennart Persson.** Vi gör denna januaridag en förmiddagsvandring i ett spännande naturområde. Är det barmark eller skarsnö, stöter vi på en individstark grönsiskeflock eller ett varierat meståg? Kom med ut, vi startar kl 09.00 från Netto.
Ansvarig Lennart Persson
- 6/2 **Torsdag. Örkelljungabygdens Naturs årsmöte + Föredrag av Thomas Alerstam. Forskningen om fåglarnas flyttning – en ny revolution har inträffat!** Nya metoder har medfört omvälvningar inom forskningen om fåglars flyttning, t.ex. när ringmärkningsmetoden eller radartekniken började att användas. Elektronisk miniatyrteknik har nedfört en ny revolution där enskilda fåglar nu kan följas i detalj under flera år. Detta ger många nya inblickar i vad det är som styr fåglarnas flyttning och vad som händer när klimatet förändras. Fåglarnas flyttning visar sig vara mera imponerande än man någonsin kunnat ana. **MISSA INTE denna chans att få höra vår mer mest kunnige zoolog inom flyttfågelforskningen – professor emeritus från Lund!!** Årsmötet börjar kl 18.30 i Utbildningscentrum, föredraget börjar ca 19.00. Välkomna!
- 20/2 **Torsdag. Holkspikning i Örkelljungas slöjdsal.** Denna innekväll ägnar vi oss åter åt sågande, spikande aktiviteter. Vi ses i Beringskolans slöjdsal kl 18.00. *Ansvarig Björn Herrlund.*
- 8/3 **Söndag. Fågelexkursion** med Kurt Arne och Björn. Mars månad är en spännande månad. Finns det några nyanlända vårfåglar i hemmatrakten eller får vi fara till kusten. Våra ciceroner avgör färdmålet! Samling 08.00 vid Netto. *Ansvariga Kurt Arne Johansson & Björn Herrlund*

- 22/3 **Söndag. Linneröd. Inger Persson.** Klippanbygdens Natur fick för en längre tid sen motta en fastighet i Linneröd, Klippans kommun, som en gåva av förra markägarna. Området har nu fått status som naturreservat. Inger Persson från grannkretsen guidar oss denna förmiddag. Samling Netto kl 09.00 *Ansvarig Eva Persson*
- 4/4 **Lördag. Myrvandring på Sjöholmamossen. Patric & Janne.** Nu är det dags för en traditionell, upplevelsestark vandring i någon av våra myrkomplex. Denna vårdag har vi tänkt att besöka Sjöholmamossen i Värsjöns närhet. Glöm inte fika, bra klädsel. *Ansvariga Patric Carlsson & Janne Johansson.*
- 1/5 **Fredag. Djupadal, Natthall.** Längs Rönneå i höjd med Röstånga finns ett vackert landskap väl värt att besöka. Vulkanisk aska från jura-perioden har medverkat till förekomsten av en spännande flora. Vi besöker Natthall och njuter av den vackra utsikten. Glöm inte fika och floraboken! Samling vid Netto kl 08.00 *Ansvariga Eva Persson & Janne Johansson*
- 22/5 **Fredag. Vägkanterna i kommunen.** Under senare år har vägkanternas betydelse för upprätthållandet av den biologiska mångfalden uppmärksamats i lite olika sammanhang. Denna kväll tar vi oss en titt på några av våra egna småvägar, en bra bit från den ogästvänliga motorvägen. Vi ses kl 18.00 vid Netto. *Ansvariga Lars Schale & Janne Johansson*
- 5/6 **Fredag. Naturnatten.** Under försommarnatten kan man få uppleva olika spännande fågelläten. Uppe i våra trakter kan det kanske vara ljudet från enkelbeckasinen, från vattenrallen eller kanske ännu mer säreget... från nattskärnan. Vi får se eller höra vad en kväll som denna kan ge oss i form av upplevelser. Glöm inte fika och stövlar! Samling vid Netto kl 21.00. *Ansvarig Björn Herrlund och Kurt Arne Johansson.*
- 14/6 **Söndag. Vilda blommornas dag. Leif Sigbo.** I år är det adertonde gången som detta nordiska samarrangemang kring vår vilda växtvärld äger rum. Ett otal platser runt kring i hela Norden är med och visar upp sina egna sevärdheter. Detta år väljer vi i Örkelljungabygdens Natur att göra ett kärt återbesök till vårt Pinnåområde, beläget just nästgårds tätorten Örkelljunga. Samling vid Netto kl. 09.00. *Ansvarig Zigge*

Exkursioner

Stensån i fokus den 20 juli

Den 20:e juli hade vi en vandring längs Stensån från Vemmentorpsjön till Västra Tockarp. Vi var 15 personer som studerade olika typer av natur kring ån. Först tittade vi på dämnet vid Vemmentorpsjön, där har fisk svårt att ta sig förbi. När vi fortsatte nedåt kom vi förbi en cementklack som antogs ha varit till en ålkista. Ytterligare längre ner passerade vi en sträcka där det inte fanns träd i kanterna av vattendraget och då bredde istället mycket vass ut sig nere i åfåran. Om träd skuggar så att vattnet inte blir så varmt så gynnas fisken och igenväxning med bl.a vass minskar.

Vandringen vidare nedströms gick in i ett skogsparti där åbotten var djupt nergrävd och rätad. Det uppgrävda materialet låg i en hög vall längs ån. På den vallen gick vi nedåt till vägen mot Tockarp. Vi studerade den gamla valvbron strax nedströms dagens vägbro, därefter lämnade vi dock åns närområde, då där finns en sträcka som är ganska svårframkomlig. Strax intill den gamla kattfotlokalen (har varit borta sen ett par år) finns en stor lind som studerades innan vi vandrade ner över den fd äng som inte längre betas; här syntes ingen kattfot men några få jungfru Marienycklar hittades. Nedanför ängen delar ån upp sig i flera grenar i en alsumpskog och den slingrar fram mellan träden. En Nutriafarm (sumpbäver) fanns där en gång i tiden.

Sista sträckan vi gick längs har det funnits en del aktivitet på under 1800 talet, man har haft lite olika kvarnar och då behövt gräva kanaler för att leda vattnet rätt. Kvarnen i Västra Tockarp stängdes 1894 när det bildades ett årensingsföretag som sträcker sig från kvarnen i Drakabygget upp förbi vägen till Tockarp. Den täckta stensatta kanalen som ledde in till kvarnen finns fortfarande kvar.

Det blev en fin vandring under 4,5 timmar.

GRIP on LIFE

Jag och Evy var med på ett möte som Skogsstyrelsen bjudit in till i Simlångsdalen. Det var ett givande möte med bl.a info om hur viktigt det är med kantzoner med lövträd längs vattendrag och som visade på knottlarvers viktiga funktion för att rena vatten.

Grip on Life är ett projekt som drivs av Skogsstyrelsen där bl.a Naturvårdsverket, havsmyndigheten och flera Länsstyrelser finns med. Stensån är ett av alla vattendrag som finns med i projektet.

Text från Projektet: *"I projektet Grip on Life IP arbetar myndigheter, skogsägarföreningar och intresseorganisationer tillsammans för att värna värdefulla vattendrag och våtmarker i skogslandskapet. Vi vill kunna fortsätta använda våra naturresurser på ett hållbart sätt, så att viktiga livsmiljöer för djur och växter bevaras och finns kvar i framtiden.*

Grip on Life handlar mycket om att utveckla nya och bättre metoder för exempelvis skogsbruk, skogsskötsel samt restaurering av vattendrag och våtmarker. Ett sätt att göra detta är att visa goda exempel. Vi gör därför ett antal demonstrationsområden där vi exempelvis visar metoder för god miljöhänsyn vid skogsbruk, hur man lägger igen diken och återskapar våtmarker.

Målet är att förbättra miljön och förutsättningarna för djur och växter som lever i vattendrag och våtmarker i skogslandskapet, samtidigt som vi kan fortsätta använda våra naturresurser på ett hållbart sätt. Genom att bidra med ny kunskap och nya metoder hjälper vi till att säkra framtiden för bäckar, älvar, sjösystem och våtmarker över hela landet."

Notiser kring Stensån och Vattenrådet

Stensåns Vattenråd sökte pengar till fiskevårdsåtgärder efter det att Per Ingvarsson inventerade ån åt oss 2018. Vi fick pengar från både länsstyrelsen i Skåne och Halland och nu skall Per Ingvarsson ta fram några viktiga åtgärder som vi kan komma igång med. Det blir spännande vad det blir av projektet och hoppas markägare ställer sig positiva till förslagen som kommer fram.

Laxen lekte som vanligt vid Kungsbygget första dagarna i november och det var en del riktigt stora laxar som visade upp sig. Det var Hans Schibli från Länsstyrelsen i Halland som höll i dagens laxsafari och pratade om laxens lek, uppväxt, vandring ut till havet och tillbaka igen.

En annan fisk som brukar finnas i ån är havsnejonöga men den har inte syntts till i Stensån i år. Det är bara i en å som där har varit observation av lek i Halland i år och det är i Åtran.

Text och foto: Lars Schale

Dämnet vid Vemmentorpsjön.

Hjälmsjön runt söndagen den 17 november

Under många år har vi genomfört en höstvandring runt någon av kommunens sjöar. Denna dag hade vi bestämt att förlägga årets vandring till den närbelägna Hjälmsjön. Och visst stod turen oss bi och vi kunde pricka in ett skönt, stilla, mestadels soligt vandringsväder. Vi började från Mammassvik bortåt 09.30-tiden och återkomsten skedde först strax innan tre-slaget. Åtta personer deltog, fem timmars utevistelse, två fikor, stillsamt tempo; och vid koloniträdgården syntes trast- och småfågel. Vi startade moturs, gick först förbi roddarstadion, förbi Hjälmsjöborg och gamla textilfabriken, vidare längs stranden bort till Rackarbäcken.

Rackarebäcken är ett vattendrag med sina källor österut, från Fluge sjö och annan våtmark. Av gamla enskiftesprotokoll från tidigt 1800-tal förstår man att gårdar i Ringarp, här nära sjön, hade anlagt någon form av mjölkvarn. Och vid vandringen upp mot gamla stavfabriken såg vi ett dämme, ett dammläge nära den nuvarande fiskdammen. Bland alar och igenväxta sidvallsmarker forsade mycket vatten denna dag fram i den svårforcerade bäcken. För 40-talet är sen fanns ett flertal smörbollbestånd i området, troligen blev de bortgrävda. Namnet rackare var förresten benämning på en hästslaktare, men denne fungerade även som bödelns dräng så länge detta ”yrke” fanns kvar. Rackaren i Ringarp ska ha haft ett hus där senare ”invandrarkyrkan” kom att ligga i slänten ner mot sjön.

Apropå detta område så lär torparen Nils Thorstensson kring 1880 här ha nyttjat vattnet från Rackarbäcken genom att leda ut detsamma, som en översilning, på sina torra sandbackar och på så vis flerfördubbla sin höskörd. Detta var också liktydigt med marken väster Rackarbäcken. Under delar av 1900-talets första hälft har bäckens vatten även nyttjats som kraftkälla vid Eskilanders snickeri uppe vid väg 24. Denne var vagnsmakare, varvid han dock fick behövlig hjälp av smén Johan Enberg på andra sidan vägen.

Vi drar oss vidare längs Östra Ringarpsvägen, riktning Spång. Här påträffar vi byggnader som hänger samman med en fd tillverkning av smördrittlar, som startades upp av några danskar från Köpenhamn på 1890-talet. Bokkubb sågades upp och drittlar, tunnor växte fram. Fram på 1960-talet fanns fortfarande viss verksamhet igång.

En längre vandring nära sjöstranden kunde så genomföras, från Ljunghalls (Stigges) bort till Lasapella. Här har det bokdominerade skogsbeståndet getts biotopskydd, varvid markägaren

Gert Ljunggren var med.

får rejäl ersättning, men i kompensation ska skogen få utveckla sig självständigt för ”all framtid”. Det är Skogsstyrelsen och deras inventeringar som initierar detta naturskydd. Ofta är det speciella lavar och mossor som visar på att skogen har speciella värden. Det gamla badstället Lasapella är numera ett före-detta-område.

Hjälmsjön är ju på flera håll befolkad med stugor nära stranden. Detta gäller inte minst denna den östra sidan av sjön. Vi går därför grusvägen bort till Spångs gamla skolhem, där man redan i början av 1900-talet ”fostrade” avvikande malmöpågar. Fortsättningsvis tvingades vi bitvis nyttja den historiska gamla vägen från Stockholm, milstenen och sen byggnationer i form av Solängsskolan och missionshemmet Strandhem passerades.

Först vid Mariero och kommunens koloniträdgård (obetydligt nyttjad) fick vi se ett flertal olika fåglar uppe i luftrummet. Spetsiga läten från grönsiskor, 6-8 steglitser som avslöjar sig med sina flyktläten, finkar och trastfåglar som pendlar mellan olika mål och trädungar, visst är det både björk- och rödvingetrastar som hörs.

Vi korsar Pinnån genom att nyttja den bastanta ålkistans tvärande tillställning, varefter vi tar oss ner till den trevliga, helt sjönära stigen mellan Mörtstigen och Karpstigen (vid Mammassvik). Glömde jag nämna att några av flanörerna bara gick med halva sträckan, att några träspångar, broar var superhala?

Text och foto: Janne Johansson

Fikapaus på östra sidan av Hjälmsjön.

Skånes miljömål – engagera dig!

”Hur ser läget ut för miljön i Skåne? När vi våra miljö- och klimatmål? Vilka är de stora utmaningarna och hur går åtgärdsarbetet?”. Så löd rubriken när Örkelljungakretsen fick besök av länsstyrelsens miljöstrateg Tommy Persson. En mindre skara men intresserade lyssnare hade samlats för att ta del av föredraget med utrymme för både frågor och diskussion – givande!

Så hur är då läget för miljön i Skåne? Ja, det serverades en hel del beska karameller på den fronten. Sveriges riksdag beslutade 1999 om 16 miljömål med övergripande motto att inte lämna över dagens miljöproblem till nästa generation. Målen sträcker över ett brett fält från klimatpåverkan, biologisk mångfald, strålningsmiljön och vattenfrågor för att nämna några.

För den som vill läsa mer om miljömålen, gå in på länken www.miljomalen.se. Där kan man också ta del av utvärderingen av hur miljöarbetet går både nationellt och länsvis. Konkreta förslag på miljöåtgärder på kommunnivå finns också.

Sammantaget får man tyvärr konstatera att åtgärdsarbetet inte är tillräckligt, endast ett mål, det som gäller atmosfärens ozonskikt, får grönt ljus. När det gäller målet ”sjöar och vattendrag” visar Tommy Persson på en viss positiv trend; anläggning av våtmarker, återställande av meandrande vattendrag gör att övergödningen minskar.

Åtgärdsprogram för Skåne

Som ett led i miljöarbetet har länsstyrelsen ett åtgärdsprogram för Skånes del. Programmet finns på nätet såväl som i fysisk skrift. (Länk nedan). Föredragshållaren tar upp några av de utmaningar man fokuserar på tex hållbara transporter. Då tänker man kanske framförallt på CO₂ medan luftkvalitetsaspekten också tas upp här, luftföroreningar pga av trafik orsakar betydligt högre dödstal varje år än trafikolyckor tex.

När det gäller koldioxid är minskningsmålet för 2030, 80% jämfört med utsläppen 1990 – en riktig utmaning! Tommy P. tror målet är svårnått men att elektrifiering av bilflottan, ökat kollektivåkande och inte minst mer cykling är viktiga steg.

Skåne är speciellt! 50% av av landets spannmål produceras här, störst biologisk mångfald i landet finns också genom den stora variationen av olika biotoper – skog, kust, hav osv.

Samtidigt är exploateringstrycket högt. Förutom vad som nämnts ovan, fokuserar länsstyrelsen på bla vattenkvalité och vattenresurser. Ytvattenundersökningar visar att endast 17% håller god kvalitet. Annan otrevlig statistik som visar på hög exploatering av resurser är att 8 av 10 grundvattenprover man tagit innehöll bekämpningsmedelsrester. Bla är glyfosfat (läs roundup) otroligt spritt i vår miljö. Bättre skydd för vattentäkter, föreskrifter om hållbart grundvattenuttag till exempel, behöver förbättras, menar Tommy Persson.

Slutligen tas konsumtionen upp som en viktig utmaning. Här nämns bla antalet jordklot som skulle behövas om alla hade livsstil som vi i Sverige – 4,2 jordklot... Dvs vi förbrukar jordens resurser i en takt som är långt ifrån hållbar. För den enskilde ser Tommy störst möjlighet till reduktion av vårt klimatavtryck i vilken mat vi väljer och hur vi transporterar oss. Transportsektorn är fortfarande 80%

fossildriven och drivmedlen kommer tex från Ryssland (30%), Norge (20%) och Nigeria (10%). Intressanta siffror verkligen!

Positivt om framtiden

Denna ”grundkurs i regionalt miljöarbete” som Tommy Persson säger avslutas i positiv anda. På energiområdet tex har Skåne stor potential både för biogas och solel där solen skulle kunna bidra med 10% av vårt elbehov. En annan viktig faktor är att skåningarna i stort har en positiv inställning till de här frågorna och dessutom är relativt medvetna.

På frågan om kommunernas inställning och aktivitet får vi svaret att variationen är stor. Projektet fossilbränslefria kommuner tex engagerar flera av Skånes kommuner där man genom olika åtgärder minskar fossilbränsleanvändningen i kommunal verksamhet. Samtidigt finns fler skånska kommuner där engagemanget på politisk nivå verkar saknas.

Människor orkar inte alltid ta till sig information om miljöns tillstånd – man går från förnekelse till förtvivlan som Al Gore uttryckt det. Men också till ökat engagemang. Jag tror det sistnämnda gällde oss som lyssnade på Tommy Persson.

Engagera dig genom Örkelljungabygdens Natur

I Örkelljungabygdens Natur finns planer på att fördjupa sig i länsstyrelsens åtgärdsprogram utifrån en Örkelljungahorisont, studiecirkel så småningom. Är du intresserad? Tag då kontakt med någon i styrelsen – Janne Johansson (janne_ringarp@telia.com) eller Lars Schale (lars@schale.se), roligt om vi blir fler.

Ingrid Hallengård

Skåneporten. Foto: Pär Svensson

Skog, gammelträd – skog för vem?

Vem har sagt att träd, skogar alltid är desamma. Tiden är ibland en trögflytande massa, ibland går den dock med blixstens hastighet. När livet kommer till ålderns höst, då är kanske det mesta som en komprimerad hjärntid, obegriplig att förstå mitt i sin självklarhet... och fantastiskt märklig. Som om livet bara funnits just igår. Men hur har våra vänner träden det?

Kongeegen på norra Själland. Foto: Janne Johansson

Tillsammans med två kompisar från lundatrakten besökte jag 2012 Danmark, Själland. I en vacker naturbok hade vi sett en bild på en märklig åldring. En tusenåring, skulle man kunna skriva. Ja, än mer. Uppe i norra Själland, nära Roskildefjorden och 8 km NV om Frederikssund växer den vördnadsvärde gamlingen. Det är ett träd, en riktig gammelek. Du ser ett sju år gammalt foto härintill. Jag citerar ett textavsnitt från boken ”Danmark dejligst – 100 fredninger” (tryckt 2011):

”Skoven er tyst en dag i november. Eneste lyd er små dryp fra de fugtsorte grene. Tågen svøber sig som spøgelsesfingre om stammerne, dæmper farverne på de sidste efterårsblade og skjuler stierne. Med ét er det svært at genkende landskabet. Hvilken vej er nu den rigtige?”

Og så er den der, Kongeegen. Som den træder frem af tågen virker den endnu større og endnu mere mytisk end ellers.

Det er en ubegribeligt gammel skabning, måske Europas ældste levende væsen. Den er 1.500 år gammel, den var stor allerede på Gorm den Gamles tid, den har oplevet jernalder og vikingetid, krige og velstand, hedenskab og kristendom. Om der er ofret mennesker til egen, sådan som historikere mener, det er sket andre steder

i jernalderen, ved ingen. Men det er ikke svært at tro på her foran den stadig majestætiske olding, selv om den må holde sig oppe med krykker.”

Har vi råd med åldriga träd, skogar - inte har vi det, inte!!

Om fokus riktas på Örkelljunga kommun, dess skogar... Enstaka gammelekar har uppmärksammats växande i några olika byar under senare årtionden. Nere i Ärröd fanns förr en hyfsat vital ek med ganska kraftiga dimensioner. Livet har mest flyktat för densamma. Samma kan sägas om en ek intill vägen i Boalt. En ålder i klass med den danska kongeegen är det dock inte frågan om.

Förr fanns rikligt med bokskog i våra trakter. Enstaka träd med grövre diameter och ålder finns kanske kvar, men sällan några hela bestånd som är äldre än 150 år. Märkliga skogar har som bekant bevarats på Hallands Väderö i Skånes nordvästligaste hörna. Sönderskog har i regel bokar som spirat upp från ollon redan för drygt 300 år sen, alltså kring 1700-talets gryning. Att dessa åldriga bokar har stor betydelse för exempelvis skalbaggsfaunan är känt sen länge.

Genom de avsättningar till biotopskyddsområden som även gjorts i Örkelljunga kommun, hitintills dock ganska fåtaliga, kan vi med årens försvinnande förhoppningsvis kunna lämna efter oss ett antal äldre och mer spännande skogar för framtidens människor, djur, lavar och mossor att glädja sig över.

Om vi även riktar ögonen på några andra dominanta trädslag så är det väl barrskogarna som kommer en i tanken. Tallen var förr en mycket viktig beståndsdel i Örkelljungaskogarna och norra delen av kommunen kom att räknas till ”Furuskogarnas område”. På motsvarande sätt fördes de södra delarna till ”Bokskogarnas område”. Tallen har ju bättre förutsättningar att uppnå hög ålder än

Gamla bokar på Hallands Väderö. Foto: Janne Johansson

den nyligen ”inkomna” granen. Ett tallbestånd uppe i Smedhult har hitintills lämnats att åldra till sig och här finns en hel del stammar som uppnått 200 år. Bortrationaliseringen av tallen har varit omfattande, idag ser man mest bara tall i anslutning till våra myrkomplex. Nästa kapitel får dedicerats till immigranten *Picea abies*, granen. En sådan till synes lönsam invandrare togs emot med varma hjärtan redan i början på 1900-talet. Det är inte alla invandrare som kan räkna med ett sådant mottagande.

Dagens processorer gör processen kort.
Foto: Janne Johansson

1900-talets ansvariga män och kvinnor

Detta är en blänkare. En titt bak i historien. Om vi begränsar oss till de två senaste århundradena, 1800-talet, 1900-talet. Skogen har länge varit en av våra viktigaste exportvaror. Skogen tog på många håll slut eftersom vi nyttjade den så intensivt. Oftast gick djuren på skogen, fick betydelse för hur skogsförnyringen lyckades. I en hantverksbygd som Örskelljungas fanns det många som nyttjade råvaran. Ofta var användandet mest till eget bruk. På sent 1700-tal, på 1800-talet kom många betade utmarker att övergå till ren ljunghed. I alla fall i nordvästra Skåne, än mer i Halland. Något måste göras, det blev knepigt lite med brukbar skog. Otto Daniel Krook i Helsingborg skänkte 1873 hela 50.000 kr till bägge de skånska landstingen för inköp av mark som därefter skulle beskogas - att något råda bot på skoglösheten i landsskapet. 1903 kom den första skogsvårdslagen.

De näraliggande godsena som Lärkesholm, Bjersgård och Rössjöholm var de markägare som tidigast började inplantera gran av olika proveniensier i nordvästra Skåne. Tillsammans med en del aktiva skogsbrukare i övrigt. Granen är en invandrare från norr. Men i större delen av Örskelljunga och Rya socken hann knappast granen etablera sig på egen hand; det var genom ordnad plantering som detta barrträd fick sin nuvarande utbredning. Under 1900-talets förbispringande sekel har många glesbevuxna utmarker och öppna ljunghedar förvandlats till tätväxande, granskogsrika skogsmarker.

Både samhället och traditionen kom snart att styra in skogsägarens planering av skogsbrukandet mot raka, mörka gran- och timmerträd. Tätt bevuxna skogsbestånd med kubikstarka träd. Skogsbetet slutade i regel på 1940-, kanske 1950-talet. Sen försvann stora delar av denna ljusa skogstyp med tradition flertal hundra år bak i tiden.

Orkidén knärot
– ovanlig art i
Örskelljunga.
Foto: Perry Vigelsbo

morgondagens människor lämnar efter oss ett betydligt mer varierat, lövrikt skogslandskap än vi har idag, med ett mycket rikare växt- och djurliv. Vore det inte en utmaning?

Skogstypernas utbredning under 2 000 år

Har vi alltid haft skog kring knuten? Skogsbygden, Skånes skogsbygd. Människorna har haft flinka händer, hantverk. Om man skulle klara sig i denna ganska karga bygd behövde man ibland tillverka skoffor, baljor, vispar, enekorgar, stegar, drittlar. Det var ofta klen med den spannmål som jorden gav i denna trakt. Man fick åka ner till slätten och byta till sig mer säd. Men hur såg skogen ut då på 1600-talet, på 1700-, 1800-talet. Eller än längre bak i medeltiden. Ljunghedar måste förekommit tidigt, vi har byar med namn som Örskelljunga, Ljungskog. Dagens centralort, kallad Örskelljunga, finns omnämnd bak i tidigt 1300-tal. Fanns det redan då marker som utarmats, på sitt vis överutnyttjats och blivit bevuxna med just ljunghed? På den tiden gjordes inga detaljerade markkartor. En ökenlik ljunghed? Varför skulle man annars tillvita byn ett sådant namn.

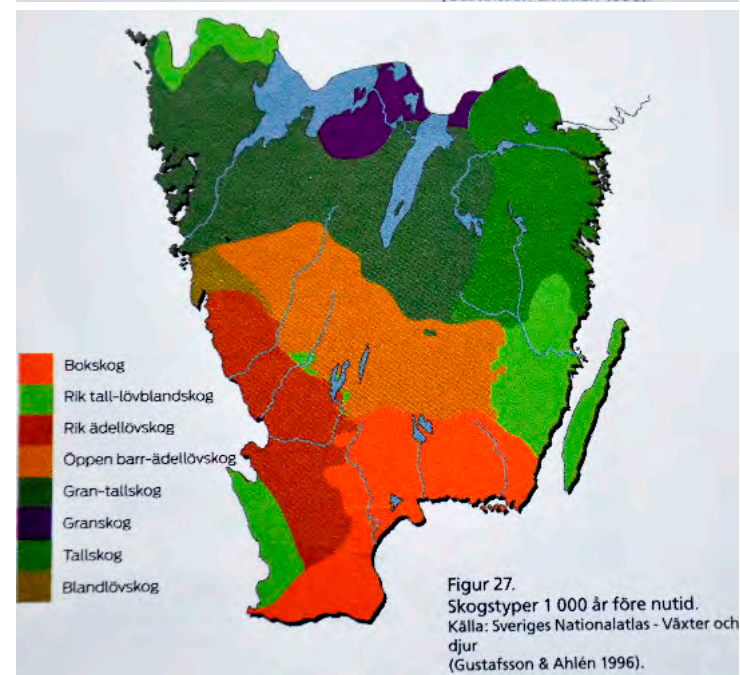
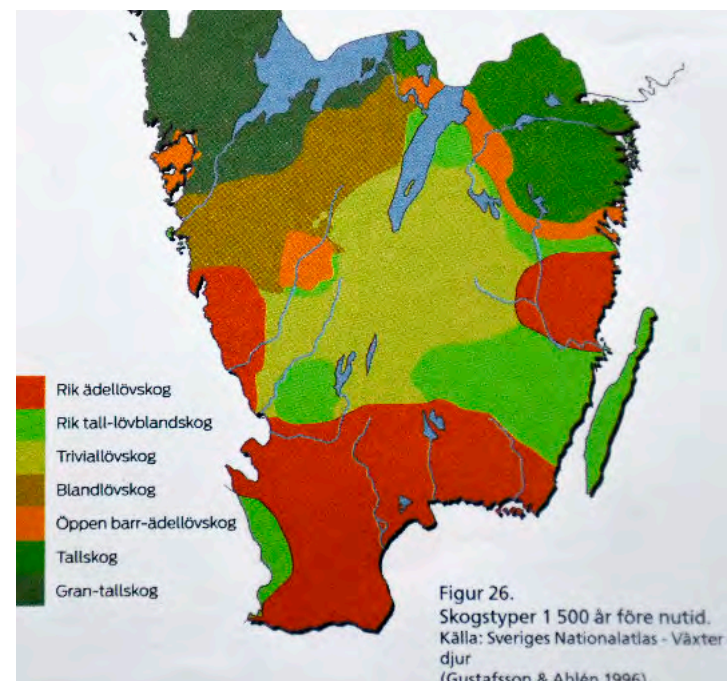
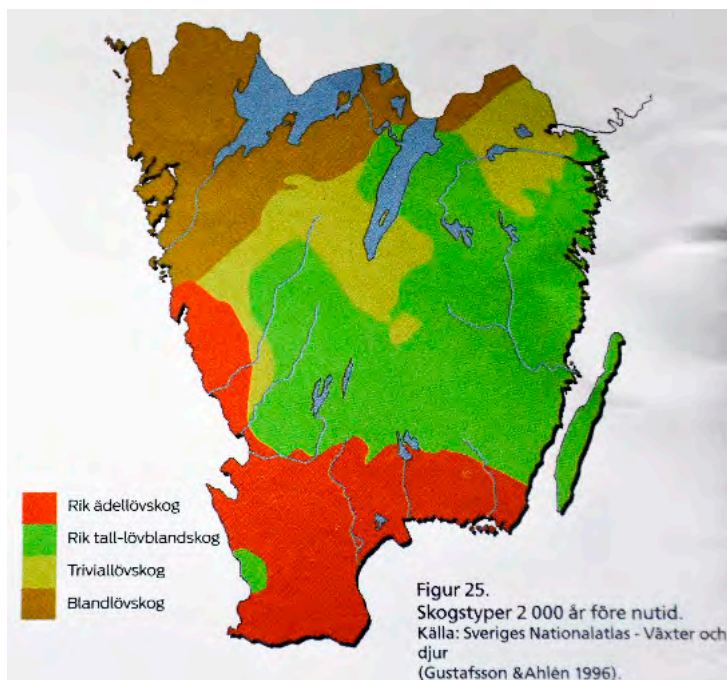
Ekoxe bland gamla stammar och stubbar.
Foto: Janne Johansson

Hedar som omväxlande varit beklädda med träd som bok, ek, björk och tall under århundradena. Omväxlande varit öppna, ljungeväxta. Nej, ljunghedar, av olika slag var visst igen ovanlighet under 1700- och 1800-talet. Det var ofta svårt att hitta virkesfyllda, täta skogsbestånd. Idag är det istället den aktivt inplanterade granskogen som är vårt vanligaste förekommande landskapselement i Örskelljungatrakten. På bortåt ett sekel har förändringen blivit mer eller mindre total.

Men hur var det förr, vilka trädslag har dominerat skogsbestånden under de senaste två tusen åren. Hur har skogarna skiftat över tid? Vet vi det? Min tanke kastar sig självsvåldigt bort till några spännande kartor jag kommit över, de har för några decennier sen publicerats i kartserien Sveriges Nationalatlas (1990-talet). Denna artikel, de ihopsnickrade meningarna får avslutas med återgivandet av fem utbredningskartor som spänner över två tusen år. Lena Gustafsson på lantbruksuniversitetet står bakom studien, varvid ett stort antal pollenanalyser från olika delar av södra Sverige utgör faktaunderlaget. Det är de stora dragen som man ska fästa blicken på.

Janne Johansson

Från Sveriges Nationalatlas (1996)

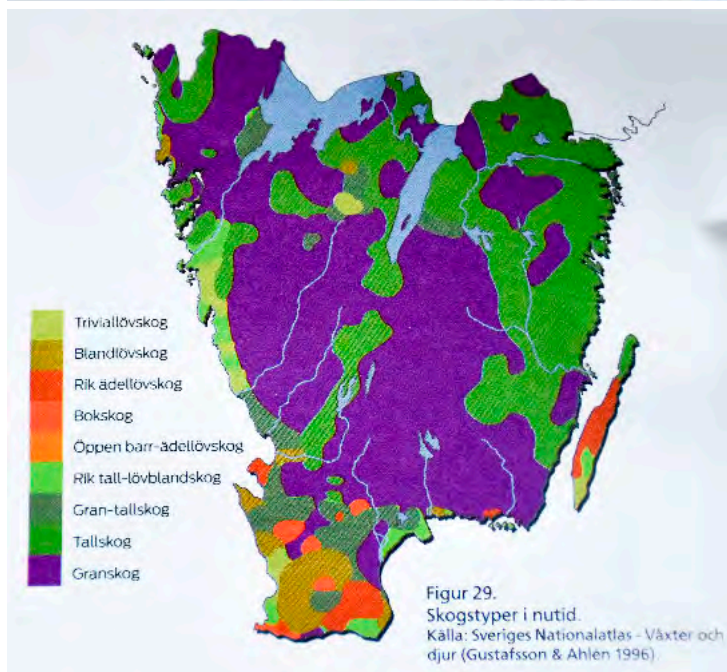
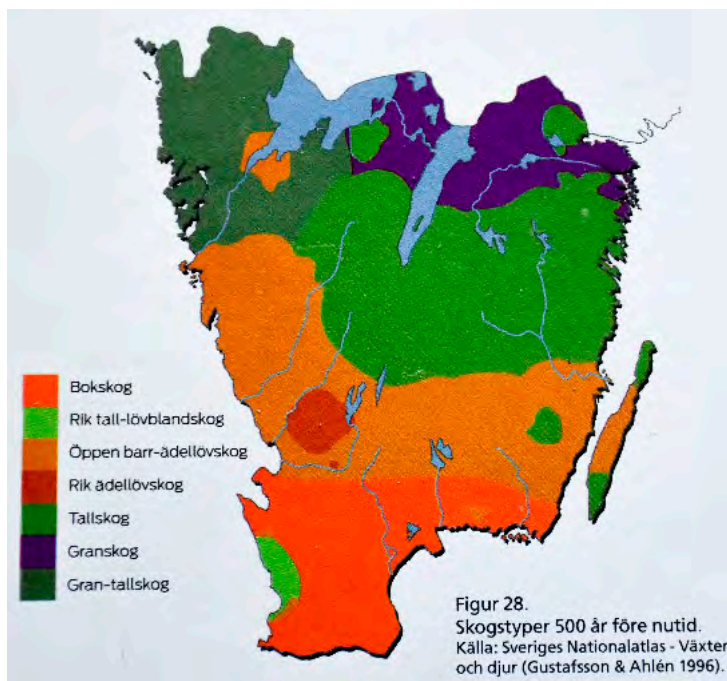

Foto: Pär Svensson

Historien om en gråtrut.

I ett flerfamiljshus i Ängelholm bor Carina och Anders ett par våningar upp. Uppe på taken i området häckar, som numera är vanligt förekommande i tätorter, vitfågel. I detta fall gäller det alltså gråtrutar, men även fiskmåsar har upptäckt att stora hustak är en bra häckningsplats.

Foto: Perry Vigelsbo

Denna historia tog sin början våren 2016, då ett gråtrutpar började be om mat genom att helt sonika knacka på ett av Carinas fönster. Knackandet på rutan, var det hanen i paret som alltid gjorde. Hans maka höll sig någon meter bakom honom, hon var inte så försiktig som han. Morgon som kväll kom paret, han knackade på, ganska envis var han. Bjöds det inte på ena sidan av huset flög han över huset och knackade på motsatta sidan. Men även där på Carinas fönster. Dock fick paret alltid sina godbitar utanför samma fönster, han precis utanför, eller ofta direkt från handen, hon en liten bit nedanför. Detta år lyckades deras häckning, tre ungar blev flygga, och på sommaren var de också, vid något tillfälle, framme tillsammans med fadern och fick sig något gott.

Vintern 2016-17 var trutarna försvunna under några månader. Kanske hade de dragit en bit nedåt Västeuropas kuster. Men döm om Carinas och sambons förvåning om det på tidig våren 2017, åter knackade på fönstret, samma fönster som året före! Carina och sambon tror sig veta att det var samma gråtruthane. På ett av gråtruthanens ben finns det en liten skillnad, kanske har benet skadats vid något tillfälle, det är lite tjockare. Sedan kom han även denna vår, morgon som kväll,

samma beteende. Nu, 2017, hade han dumpat förra årets partner, till förmån för en ny yngre? Denna hona följde emellertid inte med sin make så noggrant som den tidigare. Hon var kanske inte så road av tiggeri? Häckningen då? Av denna blev det inget detta år. Vad Carina och Anders förstod hade den av någon anledning misslyckats.

Vintern 2017-18 då. Då valde den nu bekante truten att inte lämna Ängelholm, förutom under dygnets mörka timmar, då trutarna nog övernattar vid havet, på stenar, bryggor, i hamnområden. Han knackade på under hela vinterperioden, utan sällskap dock. Han inte bara knackade. Under knackningen sprids också saliv på en stor del av fönstret. Så småningom kom tiden då gråtruten ska föra släktet vidare, para sig, bygga bo, lägga ägg och föda upp nya gråtrutar. Ja då, trots allt jobb med detta, tog sig gråtruthanen tid till minst två turer per dag till Carinas fönsterrutor. Sina matbitar fick han. I sällskap hade han nu en tredje gemål, ytterligare en ny gråtruthona. Vet inte, kanske är han svår att hålla sams med år efter år, på gråtrutars vis?

Bo byggdes, ägg lades på höghuset mitt emot. Carina kunde se redet från sin våning. De ruvade länge, för länge, så länge att paret till sist övergav äggen. Kanske blev det för varmt för äggen denna oerhört varma sommar 2018. Redet var placerat på någon metall/plåthistoria. Tänk er hur varmt detta blir, värmen kom till landet redan i maj. Fostren i äggen blev säkert kokta. Så nu har två häckningssäsonger passerat utan att den matglade gråtruthanen fått föra sitt släkte vidare.

Men inför säsongen 2019 har han lugnat sej, honan som sällskapade med honom var samma gråtruthona som 2018. Och tigger mat gör han fortfarande, och hans trogna partner håller sig snällt lite bakom honom. Han tar godbitarna direkt från Carinas eller Anders hand, hon får de slängda till sej. Gråtruthanen verkar nu vara lite snällare mot sin hona, mot vad det har varit tidigare år. I alla fall, så lades första ägget den 29 april på taket på grannhuset. Takarbeten på det tidigare höghuset gjorde det olämpligt att placera boet där. Paret åt i skift då partnern ruvade, han knackade på, hon väntade tålmodigt på att bli sedd av Carina eller Anders. Men även nu, gick det inte så bra. Regnet som alla väntade på, i alla fall vi människor, i april, kom med sådan intensitet, att även årets häckning gick om intet, redet blev troligen dränkt!

Paret kommer trots denna olycka fortfarande och tigger mat vid fönstren, antingen på ena sidan, funkar inte det, så flyger de över till andra sidan. Carina också att tror att de parat sig igen? Hur resultatet blev 2019 är okänt, om de påbörjade sin andra häckning 2019, och om det i så fall blev någon avkomma.

Hanen har alltså stannat i området, längs Skånes nordvästra kuster kan man gissa, under de tre sista höstarna/vintrarna, inklusive då årets. Någon hona har han under de kalla årstiderna dock inte med sig. När det gäller maten är han lite noga. Bröd äter han knappast, köttrens från fläskfilé och kattmat fungerar utmärkt. Hans ben verkar ha blivit mycket bättre de sista åren, inte så tjockt längre.

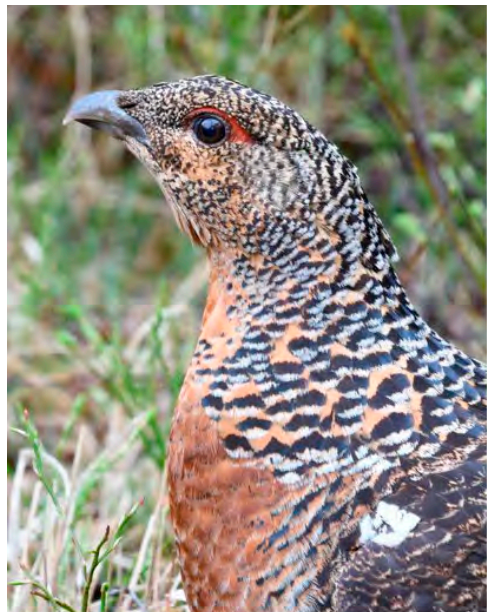
Vi för väl se om den sällskaplige gråtruten lyckas med sin häckning våren/sommaren 2020, men mycket kan hända en gråtrut innan det är dags. Kanske, troligen har de tre sista åren inte varit till dessa gråtrutars fördel med reproduktionen.

Björn Herrlund

Tjädrar anamma

Att kärleken kan ta överhand har vi väl alla råkat utför, så även i fågel- och djurvärlden. Detta har också påverkat en tjäderhöna i Sjöhultet, Åsljunga. På våren 2018 kom hönan fram till familjen Johanssons hus för att där staka ut sitt revir på tomten. Boende i huset tyckte det var märkligt att just ha en tjäder springandes runt benen när man gick ut genom dörren.

Man tog kontakt med kommunen och därigenom kontaktades kommunornitologen Björn Herrlund som åkte dit utrustad med en kattbur fast utan katt, infånga tjäderhönan, och föra den till mer naturliga miljöer, nämligen i skogen mellan Bosjöholm och Krängelbygget just i detta område hade man observerat en tjädertupp tidigare. Sagt o gjort släpptes hönan i sin rätta miljö och försvann bland tuvor och blåbärsris. Nåväl, då tyckte man att man gjort en behjärtansvärd insats och allt var frid o fröjd, fast dagen efter tog tjäderhönan plats på Johanssons staket utanför deras hus i Sjöhultet igen. Nu fick den stanna kvar, och efter ca en månad försvann den, troligtvis för att den kom in i ett mer naturligt beteende när vårkänslorna gått över.

Men då hände det mycket överraskande, tjädern kom tillbaka detta år, och i april dök den upp igen för att från staketet utanför fönstret sittande och kolla in i köket för att se vad familjen Johansson sysslade med. Nu fick den stanna kvar, man tyckte att det var meningslöst att flytta på den, den hade klart kommit tillbaka igen. Den gjorde ju ingen skada, och de boende tyckte bara det var roligt att ha en tjäder på tomten. Det hände någon gång att en hund kom för nära inpå eller en katt blev intresserad, men hönan var på sin vakt och flög till närmsta träd för att skydda sig. Vid något tillfälle kom den in i huset och sprang rundor, och därigenom slog den sönder en porlinsvas. Men annars var tjäderhönan bara till glädje, det hade varit värre om det hade varit en tupp, de kan bli ganska så aggressiva och gå till anfall. Efter lite mer än två veckor var den försvunnen, vart vet ingen. Det händer inte alltför sällan att tjädrar blir rubbade och hormonstinna under våren. Det är mest tupparna som det slår slint på, men även som i detta fall tjäderhönan i Sjöhultet. Skall bli intressant om den kommer tillbaka nästa år. Tack till familjen Johansson och närstående för att de stått ut, och skyddat tjäderhönan.

Text och foto: Kurt Arne Johansson

Tag Plats 2019

När undertecknad steg ur bilen vid hemkomsten, efter sex timmars skådning vid Vårsjön, sjöng både årtsångare och rödstjärt i omgivningen, två arter som vi, Skogsmullarna, ej lyckades få med i vår artlista under tävlingstiden.

I alla fall laget Skogsmullarna, som bestod av Patric Karlsson, Lennart Persson, Janne Johansson, Kurt-Arne Johansson och undertecknad, tog plats vid sjön någon minut efter fem på morgonen. En omtyckt, lite nördig tävling, som vi här uppe i skogen tycker är väldigt trevlig, allra helst om vädret är på vår sida, som det verkligen var denna lördag. Från början helt vindstilla, en dimma som sakta lättar och en sol som värmdes allt mer.

En seger i tävlingen finns inte på vår karta, det blir alltid något av kustlagen, men målet är som brukligt för oss att undvika sista platsen. I fjol hade vi några bakom oss. Första arten på listan för oss blev sjöns karaktärsfågel, storlommen, på en lokal som troligen är Skånes bästa lomsjö. Under de första timmarna, kanske de två, tre första, fylls som vanligt artlistan på ganska snabbt, sjöns arter noterades då. Lommen som sagt, storskrake, drill- och skogssnäppa, vitfågeln, fiskgjusen, lärkfalk och våra stationära gäss, grå- och kanadagåsen.

Den talrikaste arten under dagen var ändå en flyttande art, vitkindade gåsen. Under tävlingstiden, från lite över fem och sex timmar framåt passerade minst 1100 vitkindade sjön, på sin resa åt NO, de första 60 sågs redan vid vårt startskott. Under första halvlek fick vi årets första, här i norra Skånes inland, trädgårdssångare. Ladusvalorna kom igång allt eftersom solen steg, och minsann, kanske vår enda, numera lite ovanliga art, bland alla dessa ladusvalor, sträckte en backsvala över oss. Roligt, en svala som inte längre finns att hitta i vår kommun. Lite senare hittades även hussvalan, ganska många över sjön och en större grupp i luften över gården Vårsjönäs, säkert fler än 20 ex där. Efter halva tävlingstiden stod 43 arter i vårt tävlingsprotokoll.

Arterna runt oss fanns nu kryssade och kikarspaningen i skyn fick nu bli mer intensiv samtidigt som örnen var på sin ”vakt” naturligtvis. Visst gav det några kryss till, ett par bivråkar på håll, ormvråkarna kom upp, en kretsande duvhökshane, och tidigare kryss blev aktivare, fiskgjusen, lärkfalkarna och gladan.

Fika hör skådning till, och det blev ett antal sådana i en god lysande sol. Då passerade steglitsen, som blev notering nummer 52 i listan, men ännu sex upp till förra årets resultat på 58. Och knappa timmen kvar. I slutet tickar klockan på allt snabbare, känns det som. Ett skatbo fanns det vid gården, som låg ett hundratal meter ifrån där vi satt, kanske var det ej i drift, för efter nästan sex timmars spaning i området hade ingen skata setts till. Men då, tvärs över sjön, nedan Vårsjönäs, i en solbelyst öppning i en skogsdunge fick Lennart syn på ett skatpar hoppandes på marken! Några minuter efter flög ett antal tamduvor över sjön, och bakom oss ljöd helt kort en större hackspett, vilket blev det sista krysset. Nämnas kan också en annan hackspett, spillkråkan, kryssades också sista timmen. Tre inte alls märkvärdiga arter som räknades in under de sista tio minuterna och som är lika mycket värda i detta sammanhang. Totalt blev resultatet för Skogsmullarna 55 arter och vi hoppas ha något eller några lag efter oss i resultatlistan.

Björn Herrlund, för lag Skogsmullarna placerade vid Vårsjöns strand.

Björn Herrlund

Ekholm

– en by med olika ansikten

Örkelljunga tätort, socknens gamla kyrkby med anor från 1200-/1300-talet, omges sen gången tid av ett flertal ”bonnabyar”. Rakt söderut finns Västra Ringarp, österut Västra Spång, norrut och västerut Skogen, Kyrkolycke och Turabygget. Och om vi slutligen ska gå varvet runt träffar vi även på byn Ekholm som en av grannbyarna till socknens gamla kyrkby.

Och det är just Ekholm som denna artikel ska kretsa kring. Under några år har jag med långa mellanrum fått prata med några olika personer med olikstark koppling till Ekholm. Beredvilligt har intervjuoffren gett vidare av sin egen förvärvade och/eller inlästa kunskap om byn och om dess tre gårdar, dess liv.

Min tanke är att dela upp artikeln i två delar. I denna den första delen ligger fokus på den bild som de tre intervjuade personerna ger av livet i byn, ett persongalleri rullar förbi varvid det senaste århundradet får starkast belysning. Samtalen med Bengt Johansson, Marianne Åberg och Bo/Inger Braun står för sig själva. Min tanke och förhoppning är att i ett kommande Alcedonummer måla upp Ekholms by med lite mer övergripande penseldrag.

I nästa del hoppas jag kunna ”gräva mig ner i” kartor som berör Ekholm i olika utsträckning. Det kan vara laga skifteskartan från 1829-31, häradskartan från sent 1920-tal eller 1960-talets förnyade ekonomiska karta. Och att belysa hur markanvändningen i byn också förändrat åkrarna, ängarna och skogarna över tid.

Ekholms gräsbeväxta vallar - med gårdarna och bebyggelsen i bakgrunden.

Foto, drönare: Thomas Johnsson

Bengt Johansson berättar om *sitt* Ekholm

Bengt är själv i pensionsåldern men ändå klart yngst av berättarna i denna artikel. Han är den ende som hela livet bott och försörjt sig på sin Ekholmsgård. När fadern Hans kom hit efter kriget började ett synnerligen ambitiöst, jordbrukande liv med flera söner i ”släptåg”. Men något släpande har det nog aldrig varit just på denna gård. I början på 2000-talet fanns det 400 kreatur på gården. Det är bara denna Ekholmsgård som drivits aktivt under det sista dryga halvseket; ja, denna gård har i princip tagit över de andra två gårdarnas åkerareal.

Det är inte många av traktens byar som inbegriper trädslaget ek i sitt bynamn. Men så är det onekligen i detta fall, Ekholm. ”Och visst finns det fortfarande ganska

mycket ek kvar i byn”, menar Bengt Johansson. Bengt växte upp på gården, en gård som Bengts farfar Josef Johansson 1946 köpt in till sin mycket lantbruksintresserade son Hans. Säkert hade Hans varit värd en egen artikel, men här fokuserar vi på Bengts berättande. Under hela sitt aktiva liv har Bengt helhjärtat lagt ner både kropp och själ i arbetet på den gård han växte upp på och som han själv mycket aktivt drev under lång tid. ”Men”, framhåller Bengt med emfas, ”utan min mycket tåliga fru hade det aldrig fungerat så bra med varken lantbruket eller familjelivet”.

Fördelen med att söka sig ut till livet på gårdarna i vår skogsbygd är den att få sig till livs den berättelse som de aktiva bönderna själva bär på. Att få spela in deras erfarenheter, deras tankar och tyckanden om naturen och markerna. Kaffekoppen dukas alltid fram och ett generöst, ordrikt men på samma gång anspråkslöst samtal letar sig fram, medan bandspelaren snurrar sitt band.

Denna Ekholms-intervju blir av naturliga skäl mycket annorlunda än de två övriga. Bengts uppväxt, hans intima, livslånga koppling till en av Ekholmsgårdarna, har förstås gjort hans berättelse fylld med egenupplevd fakta, med många detaljer och överblickar från lantbrukets horisont. Nedanstående ”referat” ska dock mest ses som ett rapsodiskt återgivande från min intervju, med nedslag som jag subjektivt valt ut.

Bengt med några av sina många köttdjur.

Foto: Perry Vigelsbo

Gustav Olssons gård

Gustav Olssons. Foto: Perry Vigelsbo

På den översta gården i byn, den närmast Flinka, bodde under Bengts uppväxt tre syskon: Per, Rudolf och Sigrid. De var födda på gården, deras föräldrar hette Johanna och Gustav Olsson. Det gulfärgade boningshus som ännu lever kvar i bästa välmåga måste omnämnas speciellt. Huset är byggt 1832 och är ett riktigt blåhus. *”Huset har verkligen restaurerats med känsla av familjen Braun, vilka sen 1960-talet tagit över denna gård!”* förklarar Bengt.

I regel hade Olssons 7-8 kor på gården. Deras mark sträckte sig på bägge sidor vägen mot Flinka och eftersom man långt fram i tiden lät sina djur gå på skogen var man tvungen att sätta upp grindar både vid släppet nära gården och sen även längst ner mot Flinka (ungefär där bergbrottet finns idag). Det var noga med att grinden var stängd! *”Kanske kunde grindpojarna tjäna någon femöring”*, tänker sig Bengt.

Att Olssons betade skog på detta vis såg annorlunda ut än våra rationella, produktiva granskogar säger sig nästan själv. Bengt minns att det ute på marken fanns rikligt med ljung, men här fanns också inslag med stora tallar och här fanns även en hel del jättestora enbuskar. I sammanhanget påminner sig Bengt att Per, Rudolf och Sigrid *varje* jul gick ut och högg två stora enbuskar, cirka 4-5 meter höga. Dessa skulle ställas upp bredvid trappan till boningshuset. På tal om enebuskar så berättas det att två korgmakare brukade komma och hugga enruskor; såg dem när de kom med sina buntar. Enebuntarna tog de hem, grenarna skars upp och så flätade de korgar. Bengt minns en av dem som hette Allan, kom från Lemmeshult. Han var ganska gammal då en bit in på 1960-talet.

Karl Bengtssons gård

Mitt mot Bengts gård ligger den gård som kan benämnas Karl Bengtssons. Det var Karls far Johannes Bengtsson som köpte in denna gård 1887, han hade tidigare fötts

uppe i Månstorp, Lärkesholm. När Johannes gifte sig var maken 25 år yngre och kom från Tockarp.

Nio barn föddes upp på denna gård, ett fd militärboställe med gamla anor: Karl, Knut, Ture, John, Hanna, Erik, Daniel, Hertha, Inga. Det fanns en koppling mellan detta ställe och det nyuppväxande grannstället. Bengts far Hans hade en bror som hette David. Denne David kom att gifta sig med Karl Bengtssons yngsta syster, med namnet Inga. Flera av syskonen hade livet ut en stark koppling till den gård där de fötts och växt upp. Men det var den äldste sonen Karl som tog över gården. Brodern Erik kom att äga Flinkagården strax granngårds, medan Knut ofta var den som hjälpte till i det dagliga arbetet. Ture bodde kvar i Ekholm, men dog redan vid 56 års ålder. John tillhörde också de av syskonen som kom att tillbringa sitt liv på denna gård. Enligt Bengt kom han att plantera många graneplantor. System Hanna kom hela livet att hushålla för sina bröder.

Ja, för Karl var skogen viktig, han hade ju 100 hektar att ”roa” sig med. Det var där han lade ner sin energi, han var däremot inte lika energisk och fantasirik på att utveckla djurhållningen. Karl hade också en såg på gården, vad Bengt tror var det bland annat ek som sågades.

Hans Johanssons gård

Fader Hans flyttade till Ekholm 1946. Då fanns en äldre, kringbyggd gård på platsen vars boningshus hade byggts upp år 1812. En säregen tavla påträffades uppmålad direkt på en av blåväggarna, dess storlek var 2,5x1 m. Målningen var kopplad till det par som gift sig 1814 och hette Johan Persson och Elna Olsdotter.

Bengts farfar Josef Johansson hade affär i Stubbarp, ute på Kullahalvön, helt nära Brunnby. Sonen Hans hade starkt intresse av att bli bonde. Därför köpte fadern helt sonika denna gård... Josefs fråga till Hans blev därför: *”Vill du åka till Örkelljunga och bli bonde?”*... när Hans dröjde med svaret sa han: *”Jo, men jag har redan köpt en gård där...”*

Förresten, kanske man kan återberätta en smärrolig, men sann anekdot från Hans första tid i Ekholm, Örkelljunga. Nu återgiven med sonen Bengts ord och vändningar:

”Förre ägaren till gården hette Bror Jansson. Bror höll till lite väl mycket på Gästgiveriets ölsjabb. Bengts far Hans köpte också alla djuren på stället; fanns en häst som hette Pelle, en väldigt snäll häst. När far hade nåt ärende till byn körde han med denna häst och vagn. Hände en gång att han var i järnhandeln, lät hästen stå utanför. Men

Karl Bengtssons gård.
Foto: Janne Johansson

när Hans kom ut från affären fanns det ingen häst kvar som väntade på honom. Ingen vagn! Så far började gå hemåt och kom förbi gästgivargården. När han slog ett öga in på gården, vad såg han om inte hästen och vagnen. Då hade hästen själv gått in där, trots att cyklar stått ställda inpå. Det var max 10 cm på var sida vagnen... men inte en av cyklarna var påkörd. "Nu fick far rätt så bråttom, han tog snabbt ut hästen och körde hem till Ekholm – innan skvallret börjat gå!"

Målning på bålevägg i gamla boningshuset. Foto: Janne Johansson

Om vi riktar blicken mot hur lantbruket bedrevs när Hans kom till Ekholm kan man först konstatera att djuren, de gick på skogen! Men Hans som var uppvuxen ute på kullahalvön konstaterade snabbt *"att där i skogen kan de ju inte livnära sig..."*; så han stängde från de sämsta åkrarna och lät djuren gå där under hela sommaren. Men då ska Per Olsson på övre gården ha sagt till Karl Bengtsson på gården intill: *"Den nye bonden är icke klok, han släpper korna på agerjoren!"*

Att ha djuren på åkern var något revolutionerande på den tiden. Dit släpptes de först när vallskörden tagits in och när säden skördats. Per och Rudolf hade djuren på skogen i alla fall till slutet av 1950-talet. Till gården fanns/finns en fågata från "skogsbetes-tiden", ibland kallad stråde. Dessa armar med dubbla stengården användes när djuren skulle föras ut från stallet till skogen, man hade ett hål i gårdet närmast utmarken. När djuren släpptes fick man se till att stänga efter dem.

Hans var enligt sonen Bengt ganska intensiv i sitt odlande, det kunde vara korn, havre, vall, potatis, foderbetor. Apropå potatisplockandet så fanns det förr *"ett gäng som flytta kring och plocka päror från ställe till ställe... grannmoror och annat löst folk... ungefär som tröskefolket..."*

Äldre flygfoto över Hans Johanssons gård, kring 1950.

Bengt berättar vidare att han själv som grabb varit med om att hugga med bindare, och att kraka nekerna... Det bör ha varit 1968 eller 1969 som var sista året med stationär tröska. Bengt minns att han själv hjälpte till på golvet och tog fram nekerna eller att han kanske fick hjälpa till med att ta undan halmen.

Han minns att Nils Gustav Nilsson från Väderön alltid var med bland de som hjälpte till. Bengt är något osäker på var tröskägaren kom ifrån, möjligen från Varshult. Men det var alltså samma "löst folk" som hängde med tröskan från ställe till ställe, exv Lamek - men det var ett "härligt gäng", kommenterar Bengt. Man var alltid färdig för dagen; i alla fall på vårt ställe.

Förr hade ju alla häst som dragare... om man nu inte hade oxar eller kor. Vissa hade inga dragdjur alls, de kunde kanske låna sig till under vårbruket. Bengts berättar att far Hans kom över en mycket bra häst: Det var en vallack som kallades Karto, 4 år gammal; tillsammans med en god vän, Olle Nilsson i Sjunkamossa, körde de in hästen (förr ägaren hade inte vågat, klarat detta) – det blev en fantastisk häst; far var lyrisk över den!! En riktig ardenner, kunde springa full trav hela vägen till Drakabygget. Den hästen användes mycket i skogen!

*Stråde eller fågata från gården till utmarken.
Foto: Perry Vigelsbo*

Hans' gård blir Bengt Johanssons gård

1955 var det stora byggåret, då byggdes nytt stall och år 1961 var det tid för ett nytt boningshus. Förresten föddes sonen Anders samma år som stallet tog form, han var Ingrids och Hans tredje barn, tredje son i rad. Lars var äldst, kom till världen redan 1950. Bengt föddes 1953, Ingvar 1956, Lisa 1960. Och till slut, men inte minst, föddes Jonas 1968.

Förr försökte man hålla kor på alla gårdar. Det var en oftast en bra investering. Hans gjorde plats för 8 kor i det nya stallet 1955. Lönsamheten i mjölkhanteringen växlade dock då som nu. Bengt vill minnas att hans får slutat med kor och mjölk, måste varit på 1960-talet. Då var det så dåligt betalt för allt jobb och slit.

Efterhand kom stora investeringar i form av byggnationer att berika gården. Man satsade även på svinproduktion, som mest fanns 120 suggor att ta hand om och uppe i Järingsholm föddes slaktsvin upp. Det blev ca 3000 smågrisar som varje år växte upp till att slaktas.

Mjölken gav en stadig inkomst, viktigt! När EU avskaffade sina mjölkkvoter baddade detta för att holländare och irländare kunde göra bra affärer. Men det dröjde inte länge förrän Ekholmshövdens kobesättning började växa, nästan explosionsartat. 1983 hade Bengt 50 kor att mjölka, på den tiden stod de uppbundna. Tio år senare, 1993, blev det istället lösdrift som infördes och i början av 2000-talet hade man 130 mjölkkor. Svårt att tänka sig för en som är uppväxt med enbart 6-7 st. ”Det var jätteroligt med mjölkorna” säger Bengt, ”men det tog hårt på kroppen.” Trots att han hade så många kor så hade han koll på varenda en. Gick ständigt och kollade efter om det fanns någon individ som visade tecken på att inte må riktigt bra... År 2006 avvecklades mjölkorna och Bengt gick över till köttproduktion.

Bengt Johanssons gårdskomplex 2019 från höjden. Foto, drönare: Thomas Johnsson

Köttdjuren har haft ganska bra priser de sista åren. Och det är nog nödvändigt om vi framöver ska hitta brukare som kan hålla landskapet öppet. I sammanhanget framhåller Bengt att vi i Sverige ska vara stolta över vår låga förbrukning av antibiotika i samband med svensk köttproduktion. För visst måste det gå att producera mat utan att den är fylld med antibiotika ”Det måste ju gå helt enkelt, annars är det nåt allvarligt fel...”

Bengt är en dem som aktivt brytt sig/bryr sig om vårt landskap, som satsat mycket av sig själv för att inte minst hålla öppet nutidens gräsmarker i skogs-bygden. De vackra markerna intill Lärkesholmssjön har exempelvis hävdats av Bengts köttdjur, ofta med brodern Jonas får som komplement. Ut till Hallands Väderö, Västerhavets pärla, skeppades också under många år både Ekholmsdjur och Bålingefår.

Att hålla skogslandskapets kulturmark vid liv, att hålla gräsmarkerna öppna under 2000-talet? Är det en självklarhet? Måktar vi det, bryr vi oss tillräckligt?

Bengt i sin traktor – sin trogne medarbetare.

Foto: PerryVigelsbo

Köttdjur på gräsbeväxta vallar. Foto: Janne Johansson

Marianne Åberg berättar

Marianne är nestorn bland våra Ekholmsberättare, hon har koppling till och stor kunskap om det gamla Ekholm och till uppväxten på Flinkagården. Det är Karl Bengtssons gård hon hör ihop med. Härligt att hon fått behålla sitt minne in i hög ålder. Lika roligt att hon låter en ann få höra om tid som varit. Marianne är drygt 90 år gammal.

Mariannes far hette Erik och var en av sönerna till Johannes Bengtsson i Ekholm. Den välbeställda Johannes köpte 1922 Flinkagården till sin son Erik och sin dotter Hanna. När Erik några år senare gifte sig med Lova fick de lösa ut Hanna från gården. En flickstark skara kom därefter att växa upp på Flinkagården. Marianne var den förstfödda, följd av Inger, Kerstin, Gull, Lasse och Lena.

Farfar Johannes Bengtsson

Karl Bengtssons gård 2019 från höjden. Foto, drönare: Thomas Johnsson

Johannes var alltså den som kom att köpa ett militärboställe i Ekholm 1887 för 6.000 kr berättar Marianne. Någon knytning längre tillbaka till byn tycks dock inte finnas. Det var på Månstorp i Lärkesholm som Johannes föddes år 1845. Senare i livet arrenderade han Vångamöllan och efter ett knappt decennium bar så flytten till Ekholm.

Först vid 50 års ålder gifte han sig, det blev med den 25 år yngre Anna Charlotta från Tockarp. Hon hade först fått anställning som hushållerska på gården. Hela nio barn framföddes. En av Johannes specialiteter var tydligen att göra reisor till Helsingborg. Tanken var så att Johannes tog sin häst och vagn och körde runt till personer i Lärkesholm och på andra ställen. Där köpte han deras hantverk, det som

de satt hemma och tillverkade. Det kunde vara stegar, skofför mm Sen bar det av till Helsingborg där hantverket såldes. Det var väl mest när barnen var små.

Johannes kom att sitta i fattigvårdsstyrelsen, men han var också styrelsemedlem i sparbanken. Marianne tror det var så att hans äldste son Karl, som också tog över gården, liksom efterträdde fadern i fattigvårdsstyrelsen i Örkelljunga socken.

Marianne räknar snabbt och ledigt upp vilka årtal alla de nio barnen föddes, hennes egen far Erik förstås, hennes fastrar och farbröder: Hanna –1895, Herta – 1897, Karl – 1899, Erik – 1900, Daniel – 1901, Ture – 1904, Knut - 1904, John – 1911, Inga – 1913.

Uppgifter från Johannes reskontrabok

Johannes Bengtsson har lämnat efter sig en noggrant förd ”reskontrabok”, där man kan följa en del av hans verksamhet. Jag har mest läst noteringar mellan åren 1898-1924. Sistnämnda år var Ekholmsgårdens ägare nästan 80 år. Den verksamhet Johannes drev tycks ha inbegripit både köp och försäljning av olika varor, förmedlare av en transaktion. Skofför tycks ha varit en artikel som han köpte upp från olika ”hemmahantverkare”. I räkenskaperna återkommer namn som Adrian Eliasson, Karl Johansson och Anton Johansson samtliga från Hallen, Pål Ekelund från Lärka och Oskar Olsson från Kerstenschall i samband med Johannes affärer med skofför. Nere i Spång finns dessutom Johan Olsson omnämnd som flitig skoffearbetare. Priset Johannes fick betala för en skoffa låg kring sekelskiftet på 1 kr 5 öre eller 1 kr 10 öre. Antalet levererade skofför låg ofta mellan 100-250 st. Johannes kunde så sälja dem vidare när han gjorde sina reisor till Helsingborg.

Men i reskontraboken finns också många köp mer på hemmaplan noterade; det var kanske råg, havre, potatis eller förmedling av en ko, tjur eller häst. Här nedan finns en enkel sammanställning av olika varor/tjänster som dyker upp i Johannes räkenskaper – från åren 1898-1924:

Utdrag från Johannes Bengtssons räkenskapsbok. Foto: Janne Johansson

sålde/köpte: ko, kalv, tjur, häst, svin, fläsk, mjölk, kalvskinn
långhalm, halm, råg, havre, mjöl, pantofflor (potatis), morötter, hö
tröskning
timmer/stolpar/bjälkar/bräder
stocksågning, vedhuggning
björkved, furved, bokved, ekpålar, al till tofflor, ekplank,
kolning, skoffor
torvströ, kalk, gödsel
tegelrör, ågropning
stenkrossen, stenkörning (bron, 1918)

Mariannes uppväxt på Flinkagården

Marianne påminner sig att scouterna under krigsåren kom ner till Flinka och hjälpte till med att hugga buskar (nog aspe). Man tog hem dem i stora buntar, de torkades med löven på och blev till foder åt fåren på vintern.

Om djuren gick på skogen då under uppväxten, visst kan Marianne berätta. Det var framförallt ungdjuren som fick hålla till godo där. Men upp till ”den stora skogen” skulle hästarna ridas efter dagens värv. Och på morgonen var det vi barn som fick hämta hem dem igen. ”Vi red på dessa ardenrår.” Det var Sänkes skog som var instängd, som fick tjäna som hästbete.

Och visst minns Marianne att djuren förr gick på skogen på Gustav Olssons. Där fanns ju grindar att öppna och stänga om man skulle passera längs vägen, för djuren fick gå på bägge sidor. Den minnesgoda 90-åringen nämner att Greta och Aina kunde tjäna en slant på att öppna grinden och samma sak gällde ”oss glöttar när vi väl vara hemma”. Det fanns också en grind just intill Gustav Olssons gård, just när man kört ner för backen, mitt mot stengärdet.

Freja var en häst som Marianne kommer ihåg, gamla Freja. Tyra hette en annan häst, var inte ardenner, och klart bättre att rida på – far Erik hade henne till att köra fjädervagnen. Tyra var bestämt lite ”argsint”, men de hade en jungfru som klarade av att rida på den. Far hade normalt två, tre ardenrår – men när man behövde fler fick de låna av varandra, från Karl på gården i Ekholm. När man skulle köra självbindaren behövde de normalt ha tre hästar! Karl och Erik brukade hjälpas åt, bröder emellan.

Vi barn fick tidigt hjälpa till, vi körde hästarna ganska mycket. Detta gällde inte bara Marianne utan även Gull och Lasse. När man skulle trumla och harva fick hon hjälpa till redan i tidiga år, men hon fick knappast plöja förrän hon slutat gå i skolan – det var mer strängt. ”Men jag plöjde bara med ett skär...” Och visst minns

Marianne Åberg med gott minne från uppväxtåren.
Foto: Perry Vigelsbo

Marianne att det oftast var hon som fick leda hästen upp till Ekholm, fast hon bara var i tioårs åldern.

Farbror Karl lade ner tid på skogen

Skogen på den tiden var mest självsådd sådan. Marianne tror det var far Erik på Flinkagården som var först med att börja plantera. Och visst var det så, minns hon, ”att min far brukade passa på med att sätta plantor i marken just när vi var fria från skolan.” Så tänkte han allt.

När Marianne kom att hjälpa till med skogsplantering i Ekholm fick hon 5 kr per dag i löning, fast de som gjorde grovjobbet med att hacka fick 10 kr. Marianne påminner sig att när hon slutat sin skolgång 1940 kunde det om hösten bli till att hjälpa till med dylikt arbete. Arbetsgången var den att man gick fram i bredd, först de fyra som hackade (Nisse, Erik, Ture och Karl) – följda av de fyra som stoppade ner plantorna och tryckte till (Marianne, John, Ellen och Hilma).

Skogsarbetet var viktigt och prioriterat i Ekholm, förutom Karl jobbade ofta också Knut i Ekholmsskogen, kanske även Ture. När våren så närmade sig var det istället dags att såga upp de avverkade, framkörda stockarna. För ändamålet hade man investerat i en sågbänk, som i början drevs av ett lokomobil, senare av en traktor. August Eliasson från Åsljunga anlätades som sågare, men det behövdes också pigga armar som hjälpte till med att lava upp bräder och plank.

Farbror John, silverrävarna och Erik i Flinka

Bakom gården fanns en tid uppodling av silverrävar. Marianne berättar att det var farbror John som ägnade sig åt detta. Kanske var det ett tiotal djur han hade samtidigt, ibland några rödrävar också. Rävarna fladdes och skinnen skickades iväg för beredning.

På Wikipedia skriver man så här om silverräv: ”Silverräv är en variant av rödräv som föds upp för sin päls skull. Pälsen är svart och har inslag av ljusa hår, något som ger den ett karakteristiskt utseende liknade det hos den variant av fjällräv som kallas blåräv. Pälsen används till pälsverk. Anlaget för pälsvarianten finns naturligt i vissa rödrävspopulationer.”

Erik Nilsson Flinka var den i trakten som fladdade otaliga rävar, både skjutna av honom själv och av andra. Samma sak gällde väl också mårdarna. Erik brukade besöka skinnmarknaden på torget i Örkelljunga för att försöka hitta nån uppköpare av sina skinn. ”Rävskinn-Pär” var en känd skinnhandlare; Marianne tror han kom från

Rävskinn till försäljning, när det nu begav sig.
Foto: Perry Vigelsbo

Värsjö eller kanske från Slättsjö. Fanns också inköpare från Markaryd som brukade komma.

Om Erik inte fick betalt som han tänkt sig för sina skinn brukade han köra vidare med dem till Hässleholm. Det var troligen mest under 1940- och 50-talen som marknaderna var som mest besökta. Marianne nämner att Erik fortsatte flå skinn så länge han kunde jaga – och så länge andra jägare kom med sina rävar till honom.

Uttern, karpdammarna och Ägga-Tores far

Utter, Skånes djurpark.
Foto Carina Sjölin

Marianne berättar vidare om sin farbror John att han en gång kom med en ganska stor utter som han en tid hade i en bur i anslutning till Flinkabäcken nära husen i Flinkagården; det blev far Erik och vi barn som fick förse den med mat, fisk. John brukade hämta rensfisk hos ”Svensson & Bengtsson”. Detta gavs sen till hans rävar... men något gavs även till denna utter. Det blev dock så att uttern till slut rymde, den kom säkert ut i Flinka sjö och försvann kanske neråt längs Flinkabäcken

och ner till Pinnån. Nisse var nog den person i trakten som var flitigast med att fånga fisk just i Flinka sjö.

Att hålla karp i dammar var smått på modet vid denna tid. Bröderna Nilsson nära Flinka sjö hade sådana dammar, Karl i Ekholm hade fiskedammar (vilka skulle tömmas varje höst) och Nils Petters Erik anlade en dylik fiskedamm till Mariannes far Erik nere i Sånkes skog. Hon minns att Erik fick 600 kr för jobbet. I samband med fiskodlingen hände det nog att en och annan häger fick plikta med livet. Konkurrenter i näringen.

Annat som var säljbart var förstas skogsfågeln tjäder och orre. Nils Petters sålde vidare dessa skjutna fåglar till Ägga-Tores far, Johan Jönsson, nere i Eket. Denne köpte förutom fågel även upp annat vilt, dessutom ägg, svamp och kanske bär. Johan sålde sen vidare de inköpta varorna från Rya och Örkelljunga på nåt torg i Helsingborg. Hos oss på Flinkagården var det annars, påpekar Marianne, Långe-August som köpte upp bären.

Bror Janssons på granngården

Hans Johansson från Stubbarp köpte sin Ekholmsgård av Bror Jansson. Gården var i dåligt skick, den var dåligt underhållen. Mariannes farbror Karl lär ha sagt till Hans att ”du får inte ge det priset som Bror begär; det är den inte värd.”

Bror lär ha hört till ”janssarna”, att det var från Bjälkabygget eller nån grannby som han kom från. Frun hans hette Selma och dottern de fick kallades Rut. När de sålt hemmanet köpte de istället en gård på åsen, borta vid Åstorp.

När Hans tagit över byggde han ett nytt stall 1955 och ett nytt boningshus 1961. När det gamla huset plockades ned upptäckte man en säregen målning som en tidigare ägare av gården låtit någon med konstnärlig hand ta fram.

Brauns gård uppe vid grinden

Bo och hustrun Inger Braun köpte 1965 Ekholms tredje gård, den som ligger längst i öster, högst upp på byns långsamt sluttande inägomark. Under 1900-talets första hälft köptes gården av Gustav Olsson. Gustavs mor var syster till mjölnaren på Lärka Sjöhult, August Braun. August är Bos farfar. Inger och Bo har visserligen forskat i hela byns historia, men av naturliga skäl är det deras eget boningshus från 1832 som fått deras starkaste omtanke.

Inger och Bo Brauns välhållna boningshus från 1832. Foto: Janne Johansson

Tvärt in på det nästan 200 år gamla huset går vägen mot Flinka, men grinden som stängde bort djuren från gårdarna och inägorna ska ha funnits strax vid stengärdet, innan backen. Jo, det var så, byns gemensamma inägomark låg i slutningen ned mot Pinnån i väster. Den större, näringsfattigare utmarken låg istället bort mot Flinka till. När Bo fått möjlighet att köpa tillbaks släktgården i Ekholm kom han att ägna mycken tid åt att kartlägga byns och gårdarnas äldre historia. I en mailväxling med Bo skriver han om sitt efterforskande; observera att merparten av letandet gjordes redan för 50 år sen:

Bo och Inger Braun.
Foto: Perry Vigelsbo

"De arkiv jag hämtade underlag från var Krigsarkivet, Lantmäteriets olika arkiv, Kammararkivet, Kammarkollegie arkiv, Landsarkivet i Lund, Riksarkivet och några till som jag ej minns. Den största källan till information var från Krigsarkivet. Militären hade mycket materiel och en signifikant stor del var enbart grovsorterat och ännu större del helt osorterat, enligt uppgift på den tiden."

Några ord om släkten Braun

Först en kringgående "manöver". För Örkejjungabon är namnet Braun förknippat med kvarnarna vid Bruket och Lärka-Sjöhult. På bägge ställena fanns det förresten järnbruk under dansk tid.

Bo berättar i korta andetag om den släktforskning som han och hans syster Ann-Christin bedrivit. Bos farfars far Måns kom att bli ägare till ett soldattorp i Östra Ringarp. Den som bodde där skulle av "hävd" ta sig namnet *Braun*. Det var så att en inhyrd legoknekt från Tyskland med namnet Braun "startat" denna namntradition. Så när Måns Andersson ville bo på torpet fick han snällt anta knektnamnet Braun. Och så blev det ursprunget till senare släktled med Braunnamnet i fokus.

Farfar August kom senare att driva kvarnen i Lärka-Sjöhult, men han hade även varit vagnsmakare en tid. I de små kvarnhusen kom nio barn att födas, växa upp. Knut och system Linnea stannade längst kvar vid lilla Lärkesholmssjön, medan brodern Fritz blev mjölnare vid Bruket i Örkejjunga. Fritz fick där sällskap av sin bror Karl som blev småkänd för sina ekor. John var en annan bror som lämnade hemtrakten och slutligen hamnade i Stockholm som polis. Han var Bos far! Bos mor var Anna, hon var "en riktig stockholmare, en riktig stadsmänniska" konstaterar sonen nu på avstånd.

På Jönssons bevarade boningshus från tidigt 1800-tal

När jag sitter bänkad med Inger och Bo berättar de att det rakt inte var ett självklart val att denna Ekholmssgård skulle köpas in då i mitten på 1960-talet. Bo menar att hans agerande nästintill var "rakt mot hustrun Ingers order"! Men när man idag, 55 år senare, tittar i backspegeln kan man lätt konstatera att gårdsköpet istället blev en mycket innehållsrik, fördjupande tillgång för den braunska familjen. Nu blev dock inte storstaden Stockholm Bos enda tillflyktsort under uppväxtåren, istället kom han att under nästan alla somrar vistas hos sina släktingar i Örkejjungatrakten – framförallt tillsammans med sina kusiner Seve och Bengt i Bruket-möllan.

Men först en utvidgning. Det är nämligen så att Ingers och Bos välhållna, välrenoverade boningshus, tätt in på Flinkavägen, har sina anor

Bo i berättartagen.
Foto: Janne Johansson

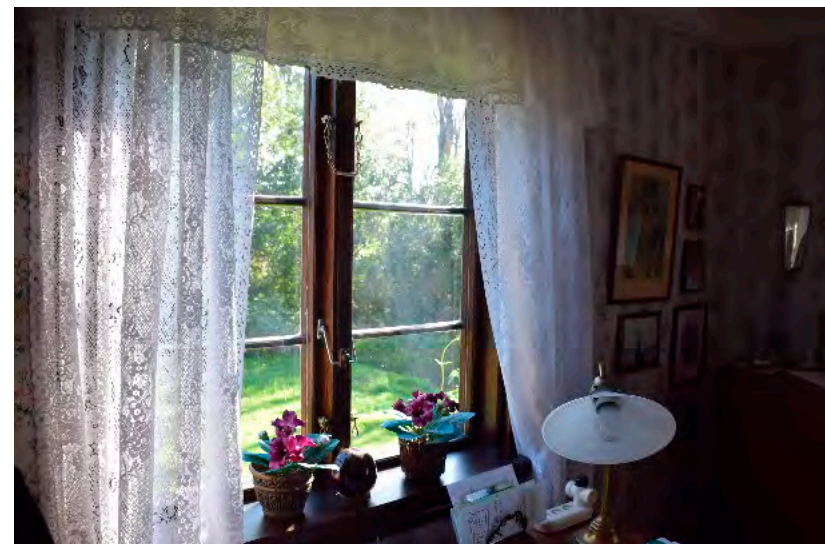
bak till 1832, ett hus nästintill 200 år gammalt. Man förstår att hjärtat klappar extra starkt, inte minst när man själv får vara med som en del av husets historia.

I Ekholm fanns under lång tid en släkt som brukar benämnas "Ekholmssläkten". Redan 1917 framtog adjunkten, släktforskaren Vilhelm Ljungfors en utredning om denna släkt. En kortkort resumé. Jöns Kjellsson ägde enligt 1662 års jordebok en gård i Ekholm. Denna blev delad på två nummer. Det tycks som om gården togs över av sonen Kjell och sonsonen Jöns. I nästa generationsskifte verkar sönerna Tufve och Johan ha delat gården och varit ägare på var sitt hemman.

Bo Braun har som sagt gjort efterforskningar kring de historiska lägena för de olika gårdarna, men allting är inte glasklart. Men de slutsatser Bo gör är att de två gårdarna, i form av nybyggen, under 1730-talet flyttat upp till platsen för Bengt Johanssons nuvarande hus och byggnader. Johans gård lär därefter ha legat kvar här, medan Tufves gård 1798 flyttades upp till den plats där Inger och Bo nu residerar.

Interiör, kakelugn.
Foto: Janne Johansson

Interiör, fönstervy. Foto: Janne Johansson

Tufves gård övertogs av sonen Jöns och därefter av sonsonen Pål. Det var denne Pål som ska ha låtit bygga sig ett nytt, ståndsmässigt boningshus 1832 – beläget strax intill den uppflyttade, kringbyggda gården. Pål hade utsetts till ledamot av bondeståndet under riksdagen 1828-30.

Denna position eller utmärkelse kom även att beröra flera andra nära släktingar till Pål. Både före och efter i tiden. Hans morfar med samma namn, Pål Jönsson, var till exempel med om att representera Åsbo och Bjäre härader under fyra olika riksdagar under frihetstiden på 1700-talet. Men vem kan tro om det inte var slitsammare att driva och bruka gården i Ekholm än att sitta på en av bondeståndets stolar i huvudstaden.

Bränneriet och de halmtäckta ladugårdskuporna

Bo Braun har fått reda på att gården har ägt ett bränneri från slutet av 1700-talet. Passande nog passerade här *tingsvägen* till Klippan, vilket säkert kunde ha viss betydelse för gårdsförsäljningen på den tiden. Man behövde kanske en extra styrketår om man var kallad till tinget, vad vet jag. Bränneriverksamheten bör alltså ha varit igång på Pål Jönssons tid, på dennes son Jöns tid och slutligen även på sonsonen Augusts tid.

Äldre foto av halmbelagd stallbyggnad. Avfotograferat: Perry Vigelsbo

Bo har av den förre ägaren Per Olsson fått höra att man även börjat framta konjak i mindre skala på gårdens bränneri. 1800-talet inbegrep ett på sina håll kraftigt drickande, samhället försökte styra tillverkningen och "måttlighetsföreningar" började dyka upp på många håll i landet. Det blev dock så att August tvingades gå i konkurs.

Enligt uppgift härjades Ekholm av eldsvåda 1875, medan Augusts siste son föddes 1884. Det året kom gården att säljas och året efter dog han, knappt 48 år gammal. Augusts fru Beata och alla de sex barnen kom därefter att emigrera till landet bortanför havet, till Amerika.

Brauns säregna, bevarade boningshus från 1832 var förr i tiden granne med en likaså unik ladugård. Tyvärr blev den inte bevarad, men ett foto visar på dess utseende. Taket på både stall och loge var täckta av halm, det fanns speciella kupor som sköt ut. Bo nämner att landsarkivet kommit och dokumenterat byggnaderna innan det var försent. En natt lär husets stomme ha fått nog och allt sjönk ihop under ett väldigt brak. Göte Nilsson fick komma och plocka till sig av bälte och plank. En märklighet i samband med detta hus var att Bo kunde konstatera att en sällsynt fågel några år nyttjade den hoprasade stallbyggnaden. En mycket vacker, säregen fågel, gul var den till stora delar. De trodde först att det måste vara en rymling från någon djurpark. Men sen kom de på att det var en sommargylling, både utseende och storlek stämde.

Interiör, matsal, "konjakrummet". Foto Janne Johansson

Inger och Bo har nu under ett drygt halvsekel fått "husera" som de velat i sin Ekholmsgård. Men allt de velat göra verkar ha varit att bevara gårdens, husets särpräglade 1800-talsmiljö. Så roligt att deras val att periodvis välja bort storstadslivet fört med sig att ett säregnet boningshus i Ekholm fått sina omtänksamma "faddrar", Ekholmsbonden Pål Jönssons nybygge från 1832. Pål var under perioden 1828-30 stockholmare, ledamot av bondeståndet. Idag är det istället stockholmare som vänder kosan åt söder mest varje sommar – för att njuta av koppling och tradition i detta gamla Ekholmshus. Strax utanför metropolens Örkelljunga.

Mycket har säkert förändrats under det halvsekel som gått sen Bo och Inger köpte gården, men den expanderande granngården, Hans' och Bengts, har hela tiden varit en garant för gräsmarkernas hävd. Men jag undrar ändå, finns det inte något smolk i bågaren. "Jo", säger Bo, "det skulle kanske vara då jag började förstå att vår Ekholmsgård, dess nuvarande läge inte är liktydig med gårdens ursprungliga, det har jag nästan fortfarande svårt att smälta".

Text: Janne Johansson

Tjäderspelet i Ekholm på 1950-talet

Kärlek till naturen och vad den kan ge är som bekant ingen nutida uppfinning. Sven Arne Malmström berättar för mig om sitt naturengagemang som började redan i slutet av 1940-talet, som fortsatte på 1950-talet. Han smög på rådjur och älgar och han bevittnade orrspel uppe på Store mosse i Västra Spång. Det blev ett flertal besök, upp till 10-12 orrtuppar kunde inräknas, de satt gärna i toppen på småtallarna.

Tjäderlek med både honor och tupp. Foto: Hans Svensson

Sven Arne hade visserligen också tjäder hemma i Spång, men något spel därifrån kommer han inte ihåg. Däremot har han ännu i minnet en tjädernatt som han tillbringade nere i Ekholm. Det var ett mossaktigt område norr om Flinkavägen som dragit till sig hans intresse. Här fanns stora tallar intill. Nu långt efteråt tror Sven Arne att han upptäckt spillningar efter tjäder och att detta fått honom att tro att han hade en lekplats framför sig. Tillsammans med en av tandläkare Almér's pojkar byggde de på eftermiddagen en koja av grangrenar. Sen inväntade de kvällen. Nu fick de uppleva hur tjädrar flög in till platsen, de "tråde" som man säger. Men det blev en kall natt!! Det kommer Sven Arne ihåg, han frös så förbaskat den natten!! Han minns att de fick uppleva morgonens tjäderspel från trädtopparna, det var troligen 3-4 tuppar som hördes. "Men det är tveksamt om vi den gången även fick uppleva något markspel" avslutar Sven Arne.

Skogsfågeln förekomst på 1940-/50-talet

Erik Nilsson från Flinka deltog som frivillig i finska kriget. När han kom tillbaka ägnade han sig en hel tid åt att jaga skogsfågel. Arne Wester berättar att Erik under några dagar en vinter lyckades skjuta inte mindre än 12 tjädertuppar. Hans yngre bror Nisse hade skjutit en höna nära hemmavid. Dessa tjädrar såldes till Johan

Jönsson nere i Eket. Johan handlade med vilt av olika slag, men även med ägg. Han torgade i Helsingborg.

Marianne nämner att Erik och Nisse ofta hjälpte till på gårdarna runt i kring. Som motprestation ville de få jaga på gårdarnas marker. Flinkapågarna kallades "Nils Petters" - efter far deras. Ett annat namn var "pyringarna".

När man pratar med Arne Wester om hans uppväxt nere i Åkarp minns han att det varken fanns älg och knappast heller några rådjur på markerna vid den tiden. Det man jagade under 1940-/50-talet var istället skogsfågel och hare. Här fanns påtagligt av både orre och tjäder, gärna att de höll till på den betade skogen, på fd utmarken. Ett jaktlag från Åstorp brukade skjuta ett tiotal orrar/tjädrar per år. Store mosse vid Troedstorp nära intill var också en omtyckt jaktmark. Arne nämner att han på den tiden sett stora flockar med 20-talet tjädertuppar. Tjädrarna slog sig gärna ner i stora tallar, man lärde sig lite var de brukade hålla till och knipsa tallbarr. Om man var listig kunde man kanske skjuta 2-3 tjädrar från samma talltopp. Det gällde då att börja med att skjuta den tjädertupp som satt längst ned, då brukade de andra sitta kvar. Sen kunde man fortsätta uppåt... Bengt Johansson i Ekholm nämner att det förr

Skjutna rävar på en laduväg. Foto: Janne Johansson

kunde hända att hela flockar med tjädrar kunde komma inflygandes på hösten, i samband med spannmålsskörden. Jakt på orre var, har Bengt fått höra, ganska svår, knepig. Man måste vara väldigt snabb. Orrjakt förekom en hel del på markerna i Flinka, upp mot Troedstorp. Tjädern var "mer dum", tittade sig bara kring och undrade vad som var på färde.

Något som säkert gynnade skogshönsens vardande var att jägarna starkt höll efter både räv och mård. Ett mårdskind var värdefullt, "en jägare kunde lägga ner en hel vecka på att ta en enskild mård." Likartat värdefulla var rävskinden.

Text: Janne Johansson

Bi-forum på FORUM

Den 17 oktober arrangerade Örskelljungaabygdens Natur en seminariedag på Forum i Örskelljunga. Evenemanget var ett samarbete med Studieförbundet, Örskelljunga kommun och inte minst Naturskyddsföreningens rikstäckande kampanj "Operation rädda bina". Till dagens sittning samlades ett 50-tal inbjudna personer i form av kommunfolk, markägare, politiker, jordbrukare eller andra som på olika sätt förvaltar mark. Kvällens upplägg var "drop in" för allmänheten där dagens program närapå gick i repris. För input bidrog sakkunniga, Naturskyddsföreningen och ledande entreprenörer med sina perspektiv till dialogen om hur vi i framtiden kan gynna pollinerande insekter och deras livsmiljöer. Vid båda tillfällena jobbades idéer fram genom workshops där resultatet blev nedskrivna på små notislappar som senare sammanställdes av dagens moderator, tillika föreläsare, Per Bengtson från Naturskyddsföreningen. Föredragshållare under dagen var också Mikael Sörensson, Mats Runeson samt Peter Korn. Janne Johansson hälsade välkomna och Tomas Nilsson från kommunens Naturvårdsgrupp höll i inledningen av dagen. Kvällens föredrag hölls av Per Bengtsson och Mikael Sörensson. Pär Svensson visade bilder vid båda tillfällena och berättade om Biparadiset i Örskelljunga, som även besöktes under eftermiddagen. Kvällen bjöd på utställningar av Örskelljunga Biodlarförening och Naturskyddsföreningen.

Pär Svensson

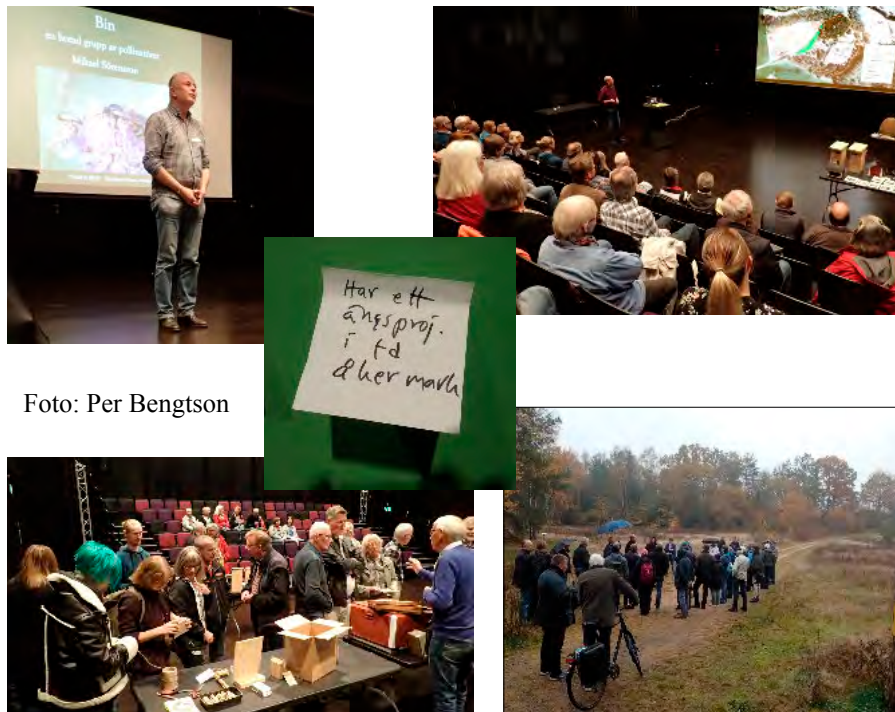

Foto: Per Bengtson

Alcedo 40 år

I november månad 2019 fick föreningen låna flera av bibliotekets utställningsmontrar. Vi tyckte det var passande att uppmärksamma vår medlemstidning Alcedo. Märkligt nog har den funnits med i drygt 40 år dags dato!! Egentligen inte så dåligt.

Tidningen startade 1979 med Peter Hector, Mats Lindgren och Janne Johansson i redaktionen. Innehållet har hela tiden varit lokalt präglat, vilket också varit dess styrka. Eftersom Alcedo normalt utgavs med 3 nr/år har numera hela 120 tidningsnummer sett dagens ljus.

Redaktionsmedlemmarna har varit trogna sin uppgift och förutom ovannämnda ska Perry Vigelsbo, Tony Svensson och Leif Sigbo framhållas. Bland skribenterna finns förstås många fler som borde omnämnas.

Janne Johansson

Foto: Perry Vigelsbo

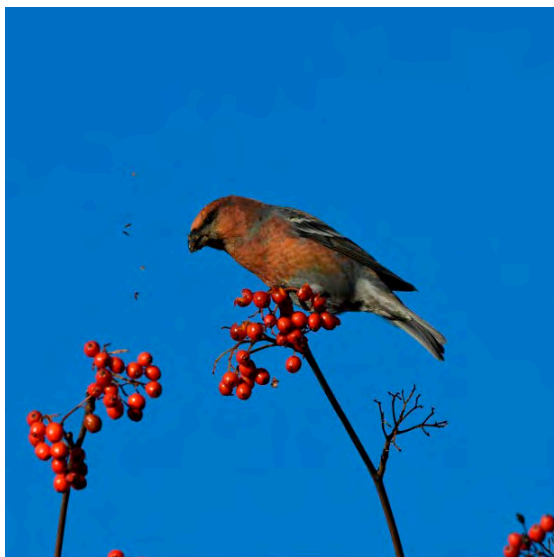
Lite om tallbiten.

Tallbiten är en riktig norrlandsfågel, knuten till barrskogsbältet från Härjedalen och norrut. Med ojämna mellanrum ger sig tallbiten på flyttning söderut, men är för det mesta stannfågel. När den vissa år dyker upp i södra delarna av landet väcker den en viss uppmärksamhet. Ofta är den helt orädd då hon födosöker i våra bärförsedda träd, mestadels rönnen. Oräddheten gjorde då att tallbiten tidigare, i folkmun, fick öknamnet dumsnut. Många av tallbitarna som vid dessa invasionsår besöker landet förmodas även härröra från norra Finland och Ryssland.

De år som tallbiten beger sig på vandring ses oftast de första exemplaren i mellersta och södra Sverige i oktober, för att kulminera i november. Detta år rapporterades den första tallbiten i Skåne den 17 oktober, för att efter några dagar senare ses över hela landskapet. Denna första obs gjordes faktiskt i Örskelljunga, i en villaträdgård! Fågeln sågs av Gunvor och Bengt Christiansson. I de flesta fallen rör sig observationerna på mellan en och tio fåglar. Största antalet som hittills observerats samtidigt i Skåne, är 30 ex. I Örskelljunga har det gjorts fyra observationer av arten.

Utöver den ovan nämnda, sågs ”flera” ex i Värnsjö den 1 november, 3 ex i Esborrarp dagen därpå och 3 ex i Boalt den 5 november. Artportalen visar över 400 rapporter av tallbitar i Skåne, varav ganska många rör samma fåglar. I Örskelljunga finns det i nuläget, förutom de fyra nämnda observationerna från i år, även en rapport om en tallbit, sedd i Ö. Ringarp, daterad den 14 mars 1970!

Björn Herrlund

Tallbit. Foto: Kurt Arne Johansson

Styrelse, avgifter m.m.

Örskelljungabygdens Natur krets av NF

Ordförande	Janne Johansson, Ingas väg 7, Ö. Ringarp, 286 91 Örskelljunga, tel 0435-501 31. janne_ringarp@telia.com
Vice ordförande	Björn Herrlund, Ekorstigen 3, 286 35 Örskelljunga, tel 070-951 53 23. bjornherrlund@gmail.com
Kassör	Vakant
Sekreterare	Kurt Arne Johansson, Sönder Össjö 8535, 286 74 Skånes Fagerhult, 0433-303 80, johansson.skf@telia.com
Ledamot	Leif Sigbo, Bjäregatan 1, 286 31 Örskelljunga, tel 0435-522 32, leif.sigbo@telia.com
Ledamot	Eva Persson, Ingas väg 7, Ö. Ringarp, 286 91 Örskelljunga, tel 070-830 14 27, evahenny@hotmail.se
Ledamot	Lars Schale, Utterkroken, Killhult 161, 312 98 Våxtorp, tel 072-743 11 18, lars@schale.se

Medlemsavgifter för år 2020

295 kr	Medlem i Naturskyddsföreningen (NF), Naturskyddsföreningen i Skåne och Örskelljungabygdens Natur. Du får tidningen ”Sveriges Natur” i färg, med normalt sex nummer per år och med en upplaga på 200 000 samt Alcedo en gång per år.
365 kr	Familjemedlemskap i NF (fritt antal medlemmar på samma adress).
200 kr	Lokal medlem i Örskelljungabygdens Natur. Vilket innebär att medlemsavgiften täcker framtagningen och distributionen av tidningen Alcedo en gång per år. Bankgiro nr 617-8792

Har du e-post eller tillgång till Internet, finns stora möjligheter till ytterligare information. Skicka ett brev till info@naturskyddsforeningen.se och fråga vad de kan erbjuda.

Studieförbundet är det studieförbund som vi i Naturskyddsföreningen utnyttjar vid anordnande av studiecirkel. Distriktskontor finns i Hässleholm (0451-140 90) och därifrån kan vi även få stöd till täckandet av föredragskostnader samt till tryckandet av exempelvis denna medlemstidning.

www.orskelljunganatur.se

